

Alfred Jarry

Kralj Ibi ili Poljaci

Drama u pet činova

Sadržaj

Prolog	3
Lica	4
Prvi čin	5
Scena I	5
Scena II	6
Scena III	6
Scena IV	7
Scena V	7
Scena VI	8
Scena VII	8
Drugi čin	10
Scena I	10
Scena II	10
Scena III	11
Scena IV	11
Scena V	12
Scena VI	12
Scena VII	13
Treći čin	14
Scena I	14
Scena II	14
Scena III	16
Scena IV	16
Scena V	17
Scena VI	17
Scena VII	18
Scena VIII	19
Četvrti čin	21
Scena I	21
Scena II	21
Scena III	21
Scena IV	22
Scena V	24
Scena VI	25
Scena VII	26
Peti čin	27
Scena I	27
Scena II	29
Scena III	30
Scena IV	30
Reč Alfreda Žarija	32
Drugo predstavljanje <i>Kralja Ibija</i>	34
O autoru	36
Bibliografija	37

Prolog

KRALJ IBI

Drama u pet činova, u prozi, vraćena u integralni oblik, u kojem je izvedena u marionetskoj predstavi Teatra fizinansija¹ 1888. i u Pozorištu dela (Théâtre de l'Œuvre), 10. decembra 1896, uz muziku Kloda Terasa (Claude Terrasse)

Ova knjiga je posvećena Marselu Švobu (Marcel Schwob)

I zatrese tada čiča Ibi krušku svoju, zbog čega ga Englezi Šekspirom² prozvaše, i od tog imena mnoge lepe tragedije dobiše, svojeručno napisane.

Édition du Mercure de France, XV, rue de l'Échaudé-Saint Germain, M DCCC XCVI

---

¹ Žari nameno piše *phynance*, umesto *finance*, po analogiji sa *physique* (fizika). Videti dalje u tekstu, „Drugo predstavljanje *Kralja Ibija*“. (Sve napomene: AG)

² „Adonc le Père Ubu *hoscha la poire*, dont fut depuis nommé par les Anglois *Shakespeare* . . .“ Žari se poigrava sa Šekspirovim prezimenom: „*hocher la poire*“ se na engleskom kaže „to shake the pear“ (tresti krušku), što odgovara *Shake(s)+ pear(e)*. Naravno, neki galantniji čitalac bi to možda pročitao kao *Shake + spear(e)*, „vitlati (tresti) kopljem“. „Kruška“ je i Ibijeva trbušina, njegov zaštitni znak. Od Šekspira je pozajmljen i motiv zavereničkog para, naročito u prvoj sceni, u kojoj majka Ibi nagovara oca Ibija da ubije kralja Poljske (u *Macbethu*, čin I, scena VII).

Lica

Otac Ibi, Majka Ibi, Kapetan Bordir, kralj Venceslav, kraljica Rozamunda, Boleslav, Ladislav, Bugrelav, general Laši, Stanislav Leščinski, Jan Sobjeski, Nikola Renski, Car Aleksej, Žiron, Pil, Kotis, zaverenici i vojnici, narod, Mihajlo Fjodorovič, plemići, sudije, savetnici, finansijeri, finansi, seljaci, cela ruska armija, cela poljska armija, garda Majke Ibi, jedan kapetan, medved, Finansijski konj, giljotina, posada, komandant

Prvi čin

Scena I

Otac Ibi, Majka Ibi

OTAC IBI: Gomnarija.

MAJKA IBI: Lepo, bogami, čika-Ibi, dobra ste mi vi bitanga.

OTAC IBI: Uh, što li te ne zadavim, majko Ibi.

MAJKA IBI: Ne mene, tata-Ibi, nekog drugog bi valjalo ubiti.

OTAC IBI: E sveće mi za dušu, ne razumem.

MAJKA IBI: Kako, oče Ibi, i ti si mi zadovoljan svojom sudbinom?

OTAC IBI: Da mu sunašce jarko, gospođo, dabogme da sam zadovoljan. A kako i ne bih bio: dragonski kapetan, čovek od poverenja kralja Venceslava, sa ordenom poljskog Crvenog orla na prsima i bivši kralj Aragonije. Šta bi htela više?

MAJKA IBI: Kako? Bio si kralj Aragonije, a sad ti je dosta da vodiš na paradu pedesetak vojničina naoružanih secikupusima, a mogao bi da na tu svoju ćupu natakariš posle aragonske sad i poljsku krunu.

OTAC IBI: Vala, majko Ibi, baš ništa od tog tvog ne razumem.

MAJKA IBI: Uh, nije da si glup . . .

OTAC IBI: Ma, sunašca mi jarkog, kralj Venceslav je još živ i zdrav, a čak i da umre, zar nema celu vojsku dečurlije . . .

MAJKA IBI: A ko bi ti smetao da pokolješ celu familiju i sedneš na njihovo mesto?

OTAC IBI: Ehej, majko Ibi, vi mene vređate! A može da vam se desi da vas na ražanj nataknem!

MAJKA IBI: E, nesretniče moj, ako mene na ražanj natakneš, ko će gaće da ti krpi?

OTAC IBI: Jes', istina je. Pa šta? Kao da mi guzica nije kao u drugih ljudi?

MAJKA IBI: Da sam na tvom mestu, ja bih gledala da tu guzicu na neki presto posadim. Mogao bi beskonačno da uvećaš svoje imanje, da jedeš džigernjače do mile volje i u kočijama da se voziš ulicama.

OTAC IBI: Da sam kralj, dao bih da mi naprave veliki šešir, kao onaj što sam ga imao u Aragoniji, pa mi ga one mangupčine španjolske bez zazora ukradoše.

MAJKA IBI: Mogao bi da nabaviš i kišobran, i kabanicu koja bi ti do peta dosegala.

OTAC IBI: Uh, uh, padam u iskušenje. Bokca mu božjeg, božjeg mu bokca, ako li mi samo padne šaka negde u šumi, loše će se provesti!

MAJKA IBI: Eto, tata-Ibi, sad si pravi čovek.

OTAC IBI: A ne! Zar ja, dragonski kapetan, da smrsim konce kralju Poljske? Radije u smrt!

MAJKA IBI (*za sebe*): Uh, bestraga mu glava! (*Glasno.*) Znači, da ostaneš siromah kao crkveni miš, oče Ibi?

OTAC IBI: Ma više volim, slavu mu veselu, da budem mršavi pošteni crkveni miš, nego bogat kao ugojeni lopov-maćor.

MAJKA IBI: A šešir? A kišobran? A kabanica?

OTAC IBI: Pa šta s tim, majko Ibi? (*Odlazi zalupivši vratima.*)

MAJKA IBI (*sama*): Pih, gomnar, teško je bilo slomiti ga, ali ipak, pačavra jedna, mislim da sam ga pokolebala. Zahvaljujući bogu i mojoj mudroj glavi, možda ću za osam dana biti kraljica Poljske . . .

Scena II

Scena predstavlja sobu u kući oca Ibija, gde je postavljena raskošna trpeza.

Otac Ibi, Majka Ibi

MAJKA IBI: Naši su gosti mnogo zadocnili.

OTAC IBI: Jest', sveće mi za dušu. Crkavam od gladi. Majko Ibi, mnogo si ružna danas. To si se za goste spremila?

MAJKA IBI (*sleže ramenima*): Gomnaru.

OTAC IBI (*zgrabi pečeno pile*): E, baš sam ogladneo. Zagrišću ovu ptičicu. Nije loša.

MAJKA IBI: Šta to radiš, nesrećniče? A šta će gosti da jedu?

OTAC IBI: Biće i za njih. Ništa više neću da diram. Majko Ibi, de, pogledaj kroz prozor idu li nam gosti.

MAJKA IBI (*ide*): Nikog ne vidim. (*Za to vreme otac Ibi ukrade parče teletine.*)

MAJKA IBI: A, evo kapetana Bordira i njegovih drugara, dolaze. Šta to jedeš, oče Ibi?

OTAC IBI: Ništa, parčence teletine.

MAJKA IBI: Teletinu, teletinu, teletinu! Pojeo je teletinu, u pomoć!

OTAC IBI: Sunca mi jarkog, iskopaću ti oči. (*Otvoraju se vrata.*)

Scena III

Otac Ibi, Majka Ibi, kapetan Bordir i njegove pristalice

MAJKA IBI: Dobar dan, gospodo, čekamo vas nestrpljivo. Sedite.

KAPETAN BORDIR: Dobar dan, gospođo. Ali gde je otac Ibi?

OTAC IBI: Evo me, evo me! Do vruga, sveće mi, makar sam prilično krupan.

KAPETAN BORDIR: Dobar dan, oče Ibi. Sedite, ljudi. (*Svi sedaju.*)

OTAC IBI: Uf, zamalo da propadnem kroz stolicu.

KAPETAN BORDIR: E, pa, mama-Ibi, šta ste nam lepo spremili danas?

MAJKA IBI: Evo jelovnika.

OTAC IBI: E, to bih i ja da znam.

MAJKA IBI: Poljska čorba, pacovska rebra, teletina, piletina, kućeća pašteta, ćureće trtice, ruska torta. . .

OTAC IBI: A sad dosta, rekao bih. Ima li još?

MAJKA IBI (*nastavlja*): Sladoled, salata, voće, kolači, kaša, praziluk, govnjivi karfiol.

OTAC IBI: Šta misliš, da sam ja persijski car, pa toliko troliš?

MAJKA IBI: Ne slušajte ga, malo je blesav.

OTAC IBI: Ma, naoštriću ja zube o vaše listove.

MAJKA IBI: Bolje jedi, tata-Ibi, evo poljske čorbe.

OTAC IBI: Uh, ala je ovo grozno.

KAPETAN BORDIR: Zaista nije najbolje.

MAJKA IBI: Nekrsti jedni, šta biste hteli?

OTAC IBI (*Udari se po čelu.*): Oh, setio sam se. Sad ću da se vratim. (*Izlazi.*)

MAJKA IBI: Gospodo, sad ćemo probati teletinu.

KAPETAN BORDIR: Odlična je, dosta mi je.

MAJKA IBI: A sad na trticu.

KAPETAN BORDIR: Izvrsno, izvrsno! Živela mama Ibi.

KAPETAN BORDIR: Živela mama Ibi-i-i-i!

OTAC IBI (*ulazi*): A sad ćete svi da viknete živeo čiča Ibi. (*Drži nepojmljivo ogavnu metlu u ruci i baca je na gozbu.*)

MAJKA IBI: Bedniče, šta učini?

OTAC IBI: De, probajte! (*Neki od njih probaju i padaju otrovani.*)

OTAC IBI: Mama-Ibi, daj pacovske kotlete da poslužim.

MAJKA IBI: Evo ih.

OTAC IBI: Napolje, svi napolje! Kapetane Bordire, treba da razgovaramo.

OSTALI: Nismo večerali.

OTAC IBI: Kako niste! Napolje svi! Ostanite, Bordire. (*Niko se ne miče.*)

OTAC IBI: Još niste otišli? Sreće mi, pobiću vas pacovskim rebarcima. (*Počinje da ih baca.*)

SVI: Jao! Uh! U pomoć! Branite se! Kuku, mrtav sam!

OTAC IBI: Gomnari, gomnari i gomnari! Napolje! Sad ću da vam pokažem!

SVI: Spasavaj se ko može! Oče Ibi, gade jedan! Izdajice! Bedniče! Mangupe!

OTAC IBI: Odoše. Da odahnem. Ali slabo sam večerao . . . (*Izlaze sa majkom Ibi.*)

Scena IV

Otac Ibi, Majka Ibi, kapetan Bordir

OTAC IBI: Pa, kapetane, jeste li dobro večerali?

KAPETAN BORDIR: Vrlo dobro, izuzev onih govana, gospodine.

OTAC IBI: Eh, ni ona nisu bila loša.

MAJKA IBI: Razni su ukusi.

OTAC IBI: Kapetane Bordire, rešio sam da vas imenujem knezom Litvanije.

KAPETAN BORDIR: Kako to, mislio sam da ste poslednji bednik, oče Ibi?

OTAC IBI: Za koji dan, ako se slažete, vladacu Poljskom.

KAPETAN BORDIR: Ubićete Venceslava.

OTAC IBI: Eh, nije glup, mangupčina, pogodio je.

KAPETAN BORDIR: Ako treba ubiti Venceslava, vaš sam čovek. Ja sam mu smrtni neprijatelj i odgovaram za svoje ljude.

OTAC IBI (*Baca se na njega da bi ga poljubio.*): O, o, baš vas volim, Bordire.

KAPETAN BORDIR: Uh, al' smrdite, tata-Ibi. Zar se baš nikad ne perete?

OTAC IBI: Retko.

MAJKA IBI: Nikad.

OTAC IBI: Kad te nagazim!

MAJKA IBI: Debela pačavro.

OTAC IBI: Idite, Bordire, s vama sam svršio. Ali sunašca mi jarkog, tako mi majke Ibi, kunem se da ću vas načiniti knezom Litvanije.

MAJKA IBI: Ali . . .

OTAC IBI: Ćuti, milo dete . . . (*Izlaze.*)

Scena V

Otac Ibi, Majka Ibi, glasnik

OTAC IBI: Gospodine, šta sad hoćete? Gubite se, zamarate me.

GLASNIK: Gospodine, poziva vas kralj. (*Izlazi.*)

OTAC IBI: Uh, pobogu, do vraga, sunca mi, otkrili su me, skinuće mi glavu, vaj, vaj, meni.

MAJKA IBI: Kakav mekušac, a vreme prolazi.

OTAC IBI: A-ha, setio sam se: reći ću da je to maslo majke Ibi i Bordira.

MAJKA IBI: Ti si stoka debela ako to uradiš.

OTAC IBI: E, evo me idem. (*Izlazi.*)

MAJKA IBI: Oh, oče Ibi, daću ti krvavice.

OTAC IBI (*u kulisama*): Bestraga ti glava, ti si krvavica, krvave ti ruke do lakata.

Scena VI

Kraljev dvor

Kralj Venceslav, okružen oficirima, Bordir, kraljevi sinovi: Boleslav, Ladislav, Bugrelav, zatim Ibi

OTAC IBI (*ulazi*): Oh, nisam ja, bogami, to su majka Ibi i Bordir.

KRALJ: Šta je, oče Ibi?

KAPETAN BORDIR: Preprio je.

KRALJ: Kao i ja od jutros.

OTAC IBI: Jeste, napio sam se, pio sam mnogo francuskog vina.

KRALJ: Hoću, oče Ibi, da te nagradim za mnogobrojne zasluge u vojsci kao konjičkog kapetana i imenujem te danas grofom od Sandomira.

OTAC IBI: O, gospodine Venceslave, ne znam kako da vam zahvalim.

KRALJ: Ne zahvaljuj mi, oče Ibi, i budi sutra ujutro na velikoj paradi.

OTAC IBI: Biću, ali primite, preklinjem vas, ovu perecu. (*Pružna kralju perecu.*)

KRALJ: Šta će meni pereca? Daću je Bugrelavu.

MLADI BUGRELAV: Al' je glup ovaj otac Ibi.

OTAC IBI: A, sad se gubim. (*Padne okrećući se.*) Uh, jao, upomoć! Sveca mi, izidoše mi creva i polomih šiju!

KRALJ (*podigne ga*): Oče Ibi, jeste li se povredili?

OTAC IBI: I te kako, sigurno ću sad da crknem. Šta će biti s majkom Ibi?

KRALJ: Mi ćemo se pobrinuti za njeno izdržavanje.

OTAC IBI: Baš imate dobrote napretek. (*Izlazi.*) Al' ipak će da ti ode glava, kralju Venceslave!

Scena VII

Ibijeve kuća

Žiron, Pil, Kotis, Otac Ibi, Majka Ibi, zaverenici i vojnici, kapetan Bordir

OTAC IBI: E, pa, prijatelji moji, krajnje je vreme da utvrdimo plan zavere. Da, nek svaki kaže svoje mišljenje. Ja ću prvi da iznesem šta ja mislim, to jest ako dozvoljavate?

KAPETAN BORDIR: Govorite, oče Ibi.

OTAC IBI: Eto, prijatelji, ja mislim da mi prosto otrujemo kralja, da mu natrpamo arsenika u jelo. A kad ga pojede, pašće mrtav i ja ću onda da postanem kralj.

SVI: Fuj, lešinar.

OTAC IBI: E, a šta? Ne dopada vam se? Onda neka Bordir kaže svoje.

KAPETAN BORDIR: Ja mislim da ga odalamimo mačem i raspolutimo od glave do pasa.

SVI: E, ovo je hrabro i plemenito.

OTAC IBI: Jes', a ako stane da se rita nogama? Sad sam se prisetio da za paradu nosi gvozdene čizme, kad bi te njime udario, nije da te ne bi zbolelo. Da znam da će tako, otrčao bih sve da vas prijavim, pa da se izvučem iz ovog sosa. A možda bi mi onda i koju paricu dao.

MAJKA IBI: Uh, izdajice, kukavice, gade, bedni jadu.

SVI: Ua, za oca Ibija!

OTAC IBI: Ehe, gospodo, pazite šta radite ako imate nameru da mi uđete u džep. Najzad, pristajem da se izložim opasnosti zbog vas. Znači, Bordire, ti uzimaš na sebe da rasporiš kralja.

KAPETAN BORDIR: Zar ne bi bilo bolje da se svi bacimo na njega sa hukom i drekom? Tako bismo možda povukli i vojsku za sobom.

OTAC IBI: E, pa lepo, ja ću gledati da ga nagazim, on će da se buni, a ja ću onda njemu: Gomnaru! I na taj znak vi ćete da se bacite svi na njega.

MAJKA IBI: Da, a čim on bude mrtav uzećeš mu skiptar i krunu.

KAPETAN BORDIR: A ja ću sa svojim ljudima da gonim kraljevsku porodicu.

OTAC IBI: Da. Skrećem ti pažnju na mladog Bugrelava. (*Izlaze.*)

OTAC IBI (*Trči za njima.*): Gospodo, zaboravili smo neophodni čin, treba da se zakunemo da ćemo se hrabro boriti!

KAPETAN BORDIR: A kako ćemo kad nemamo popa!

OTAC IBI: Majka Ibi će izigravati popa.

KAPETAN BORDIR: Pa dobro, neka bude.

OTAC IBI: Dakle, zaklinjete se da ćete valjano ubiti kralja?

SVI: Kunemo se, živeo otac Ibi!

Drugi čin

Scena I

Kraljev dvor

Venceslav, kraljica Rozamunda, Boleslav, Ladislav, Bugrelav

KRALJ: Gospodine Bugrelave, bili ste jutros vrlo neučtivi prema gospodinu Ibiju, vitezu moga reda i grofu od Sandomira. Zato vam zabranjujem da prisustvujete paradi.

ROZAMUNDA: Ali, Venceslave, cela će vam porodica biti potrebna ako dođe do toga da se branite.

KRALJ: Gospođo, kraljevska se ne poriče, i ne zamarajte me svojim glupostima.

MLADI BUGRELAV: Pokoravam se, gospodine oče.

KRALJICA: Ali, sire, zar i dalje ostajete pri tome da idete na paradu?

KRALJ: A što ne bih, gospođo?

KRALJICA: Opet vam kažem da sam ga videla u snu kako vas udara buzdovanom i baca vas u Vislu i da mu orao, kao što je onaj na poljskom grbu, stavlja krunu na glavu.

KRALJ: Ma kome to?

KRALJICA: Ocu Ibiju.

KRALJ: Kakva ludost. Gospodin od Ibija je vrlo pošten plemić i pre bi dao da ga konjima na repove rastrgnu no što bi izdao.

KRALJICA I BUGRELAV: Ah, kako grešite!

KRALJ: Ćutite, mladi lešinaru. A vama, gospođo, da bih dokazao kako se malo plašim gospodina Ibija, otići ću na paradu, ovako kako me vidite, bez oružja i bez mača.

KRALJICA: O, kobne li neopreznosti, nikad vas više živa neću videti.

KRALJ: Hajde, Ladislave, hajde, Boleslave. (*Izlaze. Kraljica i Bugrelav prilaze prozoru.*)

Scena II

Polje za paradu

Poljska vojska, kralj, Boleslav, Ladislav, Kralj Ibi, Kapetan Bordir i njegovi ljudi, Žiron, Pil, Kotis

KRALJ: Plemeniti oče Ibi, hodite kraj mene sa svojom svitom da obidemo trupe.

OTAC IBI (*svojima*): Pazite sad, ej vi. (*Kralju.*) Idemo, gospodaru, idemo. (*Ibijevi ljudi opkoljavaju kralja.*)

KRALJ: Aha, evo puka gardijske konjice iz Danciga. Baš su lepi, bogami.

OTAC IBI: Mislite? Meni se čine jadni. Pogledajte ovoga. (*Vojniku.*) Otkad se nisi umio, prljavi mangupe?

KRALJ: Ali je ovaj vojnik vrlo čist. Ma šta vam je, oče Ibi?

OTAC IBI: Evo ti, na! (*Nagazi kralja.*)

KRALJ: Bedniče!

OTAC IBI: Gomnaru! Hej, ljudi, ovamo!

KAPETAN BORDIR: Ura, na juriš! (*Svi udaraju kralja, jedna kubura plane.*)

KRALJ: O, u pomoć! Sveta majko božja, umirem.
BOLESLAV (*Ladislavu*): Šta je to? Da izvučemo mačeve?
OTAC IBI: E, uzeh krunu! A sad na ostale.
KAPETAN BORDIR: Smrt izdajicama! (*Kraljevi sinovi beže, svi ih gone.*)

Scena III

Kraljica i Bugrelav

KRALJICA: Sad mi je malo lakše.
BUGRELAV: Nemate nikakvog razloga za strah. (*Čuje se užasna dreka spolja.*) Ah, šta to vidim? Moju braću gone otac Ibi i njegovi ljudi.
KRALJICA: O, gospode, o sveta bogorodice, uzmiču, uzmiču . . .
BUGRELAV: Cela je vojska sa ocem Ibijem. Kralja više nema. Užas. U pomoć!
KRALJICA: Evo, Boleslav gine. Pogodio ga je metak.
BUGRELAV: Ej! (*Ladislav se okreće.*) Brani se, ura, Ladislave.
KRALJICA: Opkolili su ga.
BUGRELAV: Svršeno je s njim. Bordir ga je posekao nadvoje kao kobasicu.
KRALJICA: Ah, vaj, pobesnela rulja prodire u dvor, penje se stepenicama. (*Dreka se pojačava.*)
KRALJICA I BUGRELAV (*na kolenima*): Gospode, spasi nas.
BUGRELAV: Uh, kad bi mi taj otac Ibi, taj bednik, ta vucibatina, pao šaka.

Scena IV

Isti, razvaljena vrata, Otac Ibi i njegovi upadaju unutra

OTAC IBI: E, Bugrelave, a šta ćeš sad?
BUGRELAV: Bože pomози, braniću majku od smrti. Prvi koji priđe ma i korak, pašće mrtav.
OTAC IBI: Uh, Bordire, strah me je. Pustite me da odem.
VOJNIK (*Prilazi.*): Predaj se, Bugrelave.
BUGRELAV: Evo ti, mangupe, evo ti ono što zaslužuješ. (*Raspoluti mu glavu.*)
KRALJICA: Ne daj se, Bugrelave, ne daj se.
NEKOLICINA (*Prilaze.*): Bugrelave, obećavamo ti život.
BUTRELAV: Mangupčine, pijandure, plaćenici, lešinari. (*Vitla mačem i sve ih pokosi.*)
OTAC IBI: Ma, doakaću ja njemu ipak.
BUGRELAV: Majko, beži tajnim stepenicama.
KRALJICA: A ti, sine moj, a ti?
BUGRELAV: I ja ću za tobom.
OTAC IBI: Gledajte da uhvatite kraljicu. Gle, pobegla je. Ma, čekaj, ti, bedniče. (*Prilazi Bugrelavu.*)
BUGRELAV: Bože, pomози, evo moje osvete. (*Raspori mu prsluk strahovitim udarcem mača.*) Majko, evo me za tobom. (*Iščežava tajnim stepeništem.*)

Scena V

Pećina u planini

Ulazi mladi Bugrelav, a za njim Rozamunda

BUGRELAV: E, ovde smo sigurni.

KRALJICA: Da, nadam se, Bugrelave, pridrži me. (*Ona pada na sneg.*)

BUGRELAV: O, šta ti je, majko?

KRALJICA: Mnogo mi je zlo, veruj mi, Bugrelave. Ostaje mi još sat-dva života.

BUGRELAV: Šta je, da nisi nazebla?

KRALJICA: Kako bih mogla da izdržim tolike nesreće? Kralj ubijen, porodica razorena, a ti, predstavnik najplemenitije loze koja je ikad mač nosila, moraš da bežiš u planinu kao švercer.

BUGRELAV: I ko me goni, gospode, ko? Jedan otac Ibi, prostačina, avanturista došao ko zna otkuda, pokvarenjačina, sramna skitnica! Kad samo pomislim da ga je moj otac odlikovao i dao mu grofovsku titulu, a on se, bestidnik, drznuo da koliko sutra digne ruku na njega.

KRALJICA: O, Bugrelave, kad se samo setim kako bejasmu srećni do dolaska tog oca Ibija. A sad, ovaj, sve se promenilo.

BUGRELAV: E, šta ćeš. Čekajmo, nadajmo se i ne odustajmo nikako od svojih prava.

KRALJICA: Od srca ti to želim, drago dete, ali ja neću doživeti taj srećni dan.

BUGRELAV: Šta ti je? Ona bleđi, pada! U pomoć! Ali ja sam u pustinji. O bože, srce joj je stalo. Umrla je. Zar je moguće? Još jedna žrtva oca Ibija. (*Pokriva lice i plače.*) O, bože moj! Kako je tužno biti sam na svetu u petnaestoj godini sa užasnom osvetom pred sobom. (*Pada kao plen najcrnjeg očajanja. Za to vreme, duše Venceslava, Boleslava, Ladislava, Rozamunde, ulaze u pećinu u pratnji njihovih predaka i ispunjavaju pećinu. Najstariji prilazi Bugrelavu i blago ga budi.*)

BUGRELAV: E, šta to vidim? Cela moja porodica, moji preci . . . Kakvo je to čudo?

SEN: Znaj, Bugrelave, da sam ja za života bio gospodar Matija od Kenisberga, prvi kralj i osnivač dinastije. U tvoje ruke predajem našu osvetu. (*Daje mu veliki mač.*) A ovaj mač nek se ne smiruje dok ne nanese smrtni udarac uzurpatoru. (*Svi nestaju i Bugrelav ostaje sam u ekstazi.*)

Scena VI

Kraljevski dvor

Otac Ibi, Majka Ibi, kapetan Bordir

OTAC IBI: Ne, ja neću. Hoćete do prosjačkog štapa da me dovedete zbog tih izelica.

KAPETAN BORDIR: Ali, zaboga, oče Ibi, zar ne vidite da narod čeka čast za srećan događaj!

MAJKA IBI: Ako ne razdeliš meso i zlato, svrgnuće te za dva sata.

OTAC IBI: Meso može, ali zlato ne dam. De, zakoljite tri rage, za te lešinare je i to dobro.

MAJKA IBI: Sam si lešinar. Ma ko me usreći ovakvom životinjom?

OTAC IBI: I opet vam kažem, hoću da se obogatim, ne dam ni pare!

MAJKA IBI: Kad čovek drži u rukama sva blaga Poljske!

KAPETAN BORDIR: Da, znam da u kapeli ima ogromna riznica, razdelićemo je.
KRALJ IBI: Teško tebi ako samo pokušaš.
KAPETAN BORDIR: Ali, oče Ibi, ako ne budeš delio, narod neće hteti da plaća porez.
OTAC IBI: Ma, je li to istina?
MAJKA.IBI: Jeste, jeste.
OTAC IBI: E, onda pristajem na sve. Skupite tri miliona, ispecite sto pedeset volova i ovnova, he, biće tu i za mene zalogaj. (*Izlaze.*)

Scena VII

Ispred kraljevskog dvora silan narod.

Otac Ibi sa krunom, Majka Ibi, kapetan Bordir, sluge nose meso

NAROD: Živeo kralj, živeo kralj, ura!
OTAC IBI (*Baca zlato.*) Evo vam. Nije mi baš milo da vam dajem pare, ali, znajte, majka Ibi je tako rekla. Obećajte mi bar da ćete uredno plaćati porez.
NAROD: Hoćemo, hoćemo.
KAPETAN BORDIR: Pogledajte, majko Ibi, kako se tuku oko zlata. Prava bitka.
MAJKA IBI: Istina je, baš je strašno. Fuj! Gle, jednom su raspolutili glavu.
OTAC IBI: Divan prizor! Dajte ovamo još tri sanduka zlata.
KAPETAN BORDIR: Kako bi bilo da napravimo trku?
OTAC IBI: E, to ti je dobro! (*Narodu.*) Prijatelji, vidite li ovaj sanduk zlata, u njemu je tri stotine hiljada cekina poljskog novca dobre mere. Oni koji hoće da se takmiče, neka stanu tamo na kraj dvorišta. Poći ćete kad mahnem maramicom i prvi će dobiti sanduk. A za one koji ne dobiju, evo drugog sanduka, to je utešna nagrada, to ćemo im razdeliti.
SVI: A, živeo otac Ibi! Kako je to dobar kralj! Toga nije bilo za Venceslava.
OTAC IBI (*majci Ibi*): Slušaj ih. (*Narod se poređa na kraju dvorišta.*)
OTAC IBI: Jedan, dva, tri, spremni?
SVI: Jesmo, jesmo.
OTAC IBI: Start! (*Oni potrče, gurajući se i saplićući. Vika i gužva.*)
KAPETAN BORDIR: Približavaju se, približavaju se!
OTAC IBI: Eh, prvi zaostaje.
MAJKA IBI: Ne, ne, izbija sad napred.
KAPETAN BORDIR: Oh, zaostaje, zaostaje, drugi stiže! (*Onaj koji je bio drugi stiže prvi.*)
SVI: Živeo Miša Fjodorović, živeo Miša Fjodorović!
MIŠA FJODOROVIĆ: Ne znam kako da zahvalim Vašem Veličanstvu . . .
OTAC IBI: Dragi prijatelju, nije to ni pomena vredno. Nosi kući sanduk, Mišo, a vi ostali uzmite svaki redom po cekin dok ih ima.
SVI: Živeo Miša Fjodorović, živeo otac Ibi!
OTAC IBI: A sad, prijatelji, hodite da večeramo. Otvaram vam danas vratnice dvorske, učinite mi čast i sedite za moju trpezu.
NAROD: Hajdemo, hajdemo, živeo otac Ibi, najplemenitiji od svih kraljeva. (*Svi ulaze u dvor. Čuje se buka orgije koja se produžava do sutra. Pada zavesa.*)

Treći čin

Scena I

Dvor

Otac Ibi, Majka Ibi

OTAC IBI: E, sunca mi jarkog, gde postadoh kralj ove zemlje. Već sam pretovario stomak, a sad će da mi donesu i veliki šešir.

MAJKA IBI: A od čega je, oče Ibi? Jer, lepo jeste biti kralj, ali treba i prištedeti, iako smo vladari.

OTAC IBI: Gospođo, ženko moja, šešir je od ovčje kože sa kopčom i trakama od kućeće kože.

MAJKA IBI: Baš je to lepo, ali još je lepše biti kralj.

OTAC IBI: Jeste, imaš pravo, majko Ibi.

MAJKA IBI: Dugujemo veliku zahvalnost knezu od Litvanije.

OTAC IBI: Šta reče, kome?

MAJKA IBI: Pa, kapetanu Bordiru.

OTAC IBI: Molim te, majko Ibi, ne pominji mi tu izelicu. Sad, kad mi više ne treba, može da zapiše u odžak, neće ni omirisati svoju kneževinu.

MAJKA IBI: Grešiš, mnogo grešiš, oče Ibi. Okrenuće se protiv tebe.

OTAC IBI: Uh, da neću da plačem za tim jadnikom, baš me briga za njega, toliko koliko i za Bugrelava.

MAJKA IBI: A šta misliš, da si svršio sa Bugrelavom?

OTAC IBI: Poreske mi sablje, jesam, dabogme. Šta mi može to vašljivo derište od četrnaest godina.

MAJKA IBI: Oče Ibi, pazi šta ću da ti kažem. Poslušaj me, gledaj da pridobiješ Bugrelava svojom dobrotom.

OTAC IBI: Šta, opet da daješ pare? A, to nikako, već ste mi stuckali dvadeset dva miliona.

MAJKA IBI: Radi kako hoćeš, oče Ibi, ali ćeš se opeći.

OTAC IBI: Ako je do pečenja, ti ćeš biti sa mnom na istom ražnju.

MAJKA IBI: Slušaj, opet ti kažem da će mladi Bugrelav pobediti, pravda je na njegovoj strani.

OTAC IBI: Uh, đubre jedno, kao da krivda nije jaka koliko i pravda? Ma, ti me vređaš, majko Ibi, sad ću da ti pokažem. (*Majka Ibi beži, otac Ibi je juri.*)

Scena II

Velika dvorana u dvoru

Otac Ibi, Majka Ibi, oficiri i vojnici, Žiron, Pil, Kotis, okovani plemići, finansijeri, sudije, pisari

OTAC IBI: Dajte sanduk za plemiće i kuku za plemiće i nož za plemiće i knjigu za plemiće, a potom uvedite plemiće. (*Grubo guraju plemiće.*)

MAJKA IBI: Pobogu, umeri se, oče Ibi.

OTAC IBI: Imam čast da vam obznamim da ću u cilju bogaćenja kraljevine da poubijam sve plemiće i da im pouziram imanja.

PLEMIĆI: O užasa, u pomoć, narode, vojsko!

OTAC IBI: Dajte prvog plemića i dajte mi kuku za plemiće. Osuđene na smrt ću da gurnem u rupu, pašće u podrum, prvo da ih okače o kuke, ko' prasiće, onda u Skladište za parajlije, i tu će im prosuti mozak. (*Plemiću.*) Ko si ti, izelice?

PLEMIĆ: Grof od Vitepska.

OTAC IBI: Koliki su ti prihodi?

PLEMIĆ: Tri miliona riksdala.

OTAC IBI: Osuđen! (*Dohvati ga kukom i gurne u rupu.*)

MAJKA IBI: Kakva odvratna surovost!

OTAC IBI: Drugi plemiću, ko si ti? Hoćeš li da odgovaraš, izelice?

PLEMIĆ: Veliki knez Poznanjski.

OTAC IBI: Odlično, odlično! Ništa mi više ne treba. U rupu! (*Udarac.*) Treći plemić, ko si ti? Uh, al' imaš gadnu njušku.

PLEMIĆ: Knez od Kurlandije, gradova Rige, Ravela i Mitaua.

OTAC IBI: Vrlo dobro, vrlo dobro! Nemaš ništa više?

PLEMIĆ: Ništa.

OTAC IBI: Onda u rupu. Četvrti plemiću, ko si ti?

PLEMIĆ: Princ od Podolije.

OTAC IBI: Koliki su ti prihodi?

PLEMIĆ: Osiromašio sam.

OTAC IBI: Za tu lošu vest, hajde u rupu. Peti plemiću, ko si ti?

PLEMIĆ: Markgrof od Torna, palatin Poloka.

OTAC IBI: Nije mnogo. Nemaš ništa drugo?

PLEMIĆ: To mi je bilo dovoljno.

OTAC IBI: Pa dobro, bolje išta nego ništa. U rupu, prijatelju. Šta sliniš, majko Ibi?

MAJKA IBI: Suviše si surov, oče Ibi.

OTAC IBI: Eh, bogatim se. Sad ću da naredim da se pročita moj spisak mojih dobara. Pisaru, čitaj moj spisak mojih dobara.

PISAR: Grofovija Sandomir.

OTAC IBI: Počni s kneževinama, glupačino.

PISAR: Kneževina Podolija, Velika Kneževina Poznanjska, Vojvodina Kurlandija, Grofovija Sandomir, Grofovija Vitepsk, Palatinat Polok, Markgrofovija Torn.

OTAC IBI: I šta još?

PISAR: To je sve.

OTAC IBI: Kako, to je sve? Pa dobro, ovamo plemiće, i kako neću da prestanem da se bogatim, pobiću sve plemiće i tako će sva imanja biti bez gospodara. Hajde, bacite sve plemiće u rupu. (*Trpaju plemiće u rupu.*) Požurite, brže, sad hoću da donosim zakone!

NEKOLIKO NJIH: Baš da vidimo i to.

OTAC IBI: Prvo ću da izvršim reformu pravosuđa, a posle ćemo preći na finansije.

SUDIJE: Protivimo se svakoj promeni.

OTAC IBI: Gomnarija. Prvo, sudije neće više imati platu.

SUDIJE: A od čega ćemo da živimo? Siromašni smo.

OTAC IBI: Od kazni koje budete naplaćivali i od imanja na smrt osuđenih.

SUDIJE: Užas.

DRUGI SUDIJA: Sramno.

TREĆI SUDIJA: Skandalozno.
ČETVRTI SUDIJA: Nečuveno.
SVI: Odbijamo da sudimo pod tim uslovima.
OTAC IBI: Sudije u rupu! (*Oni se uzalud otimaju.*)
MAJKA IBI: Ma, šta to radiš, oče Ibi? Ko će sat izricati pravdu?
OTAC IBI: He, pa ja! Videćeš kako će sve da ide kao podmazano.
MAJKA IBI: Da, blago nama.
OTAC IBI: De, de, čuti, izelice. A sad ćemo, gospodo, da pređemo na finansije.
FINANSIJERI: Nema šta da se menja.
OTAC IBI: Kako, ja hoću sve da promenim. Prvo i prvo, hoću za sebe da zadržim polovinu svih poreza.
FINANSIJERI: Samo se ne ustručavajte.
OTAC IBI: Gospodo, ustanovićemo porez od deset odsto na nepokretnosti, drugi na trgovinu i industriju, treći na brak i četvrti na umiranje, svaki od po petnaest franaka.
PRVI FINANSIJER: Ali to je idiotski, oče Ibi.
DRUGI FINANSIJER: Besmisleno.
TREĆI FINANSIJER: Bez glave i repa.
OTAC IBI: Vi mi se rugate! Svi finansijeri u rupu. (*Guraju i njih.*)
MAJKA IBI: Ali, pobogu, oče Ibi, kakav si ti to kralj, poubija sav svet!
OTAC IBI: Eh, gomnari!
MAJKA IBI: Ni pravosuđe, ni finansije, ništa ne ostade.
OTAC IBI: Ne plaši se ništa, ljupko moje dete, sam ću ići od sela do sela da skupljam porezu.

Scena III

Seljačka kuća u okolini Varšave, nekoliko seljaka na okupu

PRVI SELJAK: Slušajte, znate šta je novo. Kralj je mrtav, i kneževi, a mladi Bugrelav je pobegao sa majkom u planinu. A osim toga, otac Ibi se dočepao prestola.
DRUGI SELJAK: Ja sam čuo još gore. Dolazim iz Krakova i video sam kako odnose preko tri stotine plemića i pet stotina sudija koje su pobili. Kažu da će da udvostruče poreze i da će otac Ibi doći sam da ih kupi.
SVI: Gospode, šta će biti s nama? Otac Ibi je grozna derikoža, a kažu da mu je i familija užasna.
PRVI SELJAK: Slušajte, reklo bi se da neko kuca.
GLAS (*spolja*): Boga vam seljačkog, sunca mi moga, svetog mi Jovana, svetog mi Petra i svetog Dimitrija, otvarajte, inače ću vas poreskom sabljicom, evo, dolazim za porez. (*Razvaljuju se vrata i ulazi otac Ibi sa bandom derikoža.*)

Scena IV

OTAC IBI: Ko je ovde najstariji? (*Jedan seljak mu prilazi.*) Kako ti je ime?
SELJAK: Stanislav Leščinski.
OTAC IBI: Slušaj, geaćino, slušaj dobro, da ti ona gospoda ne bi uši odsekla. Ma, slušaš li me ti?

STANISLAV: Vaša Ekselencija još ništa nije rekla.

OTAC IBI: Otupih zube govoreći. Šta ti misliš, da sam ja došao ovde da vapijem u pustinji?

STANISLAV: Ne dao bog da pomislimo to.

OTAC IBI: Dodoh, dakle, da ti kažem, da ti naredim i saopštim da imaš da vadiš svoje pare, inače ćeš biti posečen. Deder, gospodo zelenaški poreznici, dovozajte finansijsko vozilo. (*Doguraju kolica.*)

STANISLAV: Gospodaru, upisani smo za porez samo za sto pedeset i dva riksdala, koje smo već platili, biće sad šest nedelja, baš o Svetom Mati.

OTAC IBI: Može lako da bude, ali ja sam promenio vladu i objavio sam preko novina da će se plaćati svi porezi dva puta, a tri puta oni koji bi mogli naknadno da se odrede. Takvim sistemom ću se brzo obogatiti, onda mogu da pobijem sve živo i mirno da odem.

SELJACI: Gospodaru Ibi, smilujte nam se, mi smo siromašni.

OTAC IBI: Baš me briga, plaćajte.

SELJACI: Ne možemo, platili smo.

OTAC IBI: Plaćajte, inače ima da vas smotam uz mučenje, sečenje glave i vrata. Bogamu, jesam li kralj ili nisam!

SVI: A tako li je to! Na oružje! Živeo Bugrelav, po milosti božjoj kralj Poljske i Litvanije.

OTAC IBI: Napred, gospodo finansi, vršite svoju dužnost! (*Zametne se ljuta bitka, kuća se ruši, Stanislav sam beži preko polja. Ibi kupi pare.*)

Scena V

Kazamat tvrđave u Tornu

Okovani Bordir, Otac Ibi

OTAC IBI: Pa, građanine, evo kako stoje stvari. Hteo si da ti platim što ti dugujem, pa si se pobunio jer ja to nisam hteo, kovao si zaveru, i sad si u ćorki. Finansijskog mi roga, tako ti i treba, i sve je tako lepo izvedeno, da moraš i ti to da priznaš.

KAPETAN BORDIR: Čuvajte se, oče Ibi. Za ovih pet dana otkako ste kralj, počinili ste više ubistava nego što bi trebalo svecima u raju ako hoće da odu u pakao. Krv kralja i plemića vapije za osvetom, a taj će se vapaj čuti.

OTAC IBI: Gle, lepotane moj, dobar jezik imaš. Ne sumnjam da bi bilo komplikacija ako bi pobegao, ali ne verujem da su tornski kazamati pustili ijednog od poštenih mladića koji su im dopali šaka. I zato vam želim laku noć i spavajte mirno, mada pacovi ovde vode kolo. (*On izlazi, stražari zaključavaju sva vrata.*)

Scena VI

Dvor u Moskvi

Car Aleksije i njegovi dvorani, Bordir

CAR ALEKSIJE: Vi ste taj beščasni pustolov koji se drznuo da saučestvuje u ubistvu našeg brata Venceslava?

BORDIR: Sire, oprostite mi, zaveo me je otac Ibi.

CAR ALEKSIJE: Oh, odvratni lažljivče! Dobro, a šta biste sad hteli?

BORDIR: Otac Ibi me je bacio u tamnicu pod izgovorom da kujem zaveru, uspeo sam da pobegnem i jurio sam na konju pet dana i pet noći kroz stepu, da padnem pred vaše noge i zamolim vas za milost.

CAR ALEKSIJE: A šta mi donosite kao zalogu vaše vernosti?

KAPETAN BORDIR: Svoj mač pustolova i detaljan plan grada Torna.

CAR ALEKSIJE: Mač primam, ali, svetoga mi Đorđa, spalite taj plan, ne želim da pobedim pomoću izdaje.

KAPETAN BORDIR: Jedan od Venceslavovih sinova, mladi Bugrelav, još je u životu, sve ću učiniti da ga vratim na presto.

CAR ALEKSIJE: Koji si čin imao u poljskoj vojsci?

KAPETAN BORDIR: Komandovao sam Petim vilnskimi dragonskim pukom i gardijskom četom, u službi oca Ibija.

CAR ALEKSIJE: Dobro, dajem ti čin potporučnika u Desetom kozačkom puku i teško ti ako izdaš. Ako se budeš dobro borio, bićeš nagrađen.

KAPETAN BORDIR: Hrabrosti mi ne manjka, sire.

CAR ALEKSIJE: Dobro, gubite mi se s očiju. (*On izlazi.*)

Scena VII

Dvorana za sednice Ibijevo Saveta

Otac Ibi, Majka Ibi, finansijski savetnici

OTAC IBI: Gospodo, otvaram sednicu i gledajte da dobro slušate i budete mirni. Prvo ćemo da vidimo finansije, a potom ćemo da razmotrimo jedan mali sistem, koji sam ja izmislio, da se pravi lepo vreme i otera kiša.

PRVI SAVETNIK: Vrlo dobro, gospodine Ibi.

MAJKA IBI: Kakav glupak!

OTAC IBI: Gospođo gomnarko, pazite šta radite, jer neću trpeti vaša lupetanja. Rekoh vam, dakle, gospodo, da finansije idu dosta dobro. Lep broj zelenaških pasa razmili se svakog jutra ulicama, a poreski pokvarenjaci čuda prave. Na sve strane popaljene kuće i ljudi kojima puca grbača pod našim finansijama.

SAVETNIK: A novi porezi, gospodaru Ibi, kako idu?

MAJKA IBI: Nikako. Porez na venčanje doneo je dosad samo deset para, i to je još otac Ibi jurio ljude svuda da ih natera da se venčavaju.

OTAC IBI: Poreske mi sablje, rog ti u trbuh, gospođo poreznikovice, imam ja uši da govorim, a vi usta da slušate. (*U dvorani smeh.*) To jest, nije. Zbog vas grešim i zbog vas ispadam glup. (*Ulazi glasnik.*) Šta je sad opet, otkud ovaj? Odlazi, bitango, inače ću da te smotam, otkinem glavu i polomim noge.

MAJKA IBI: Eto, već je izleto, ali evo pisma.

OTAC IBI: Čitaj ga, ili gubim glavu ili ne znam da čitam. Požuri, gaduro, to mora da je od Bordira.

MAJKA IBI: Baš od njega. Kaže da ga je car vrlo lepo primio, da će da napadne tvoju državu da bi vratio Bugrelava i da će tebe da ubije.

OTAC IBI: Uh, jao, strah me je! Uh, sad ću da umrem, strah me je! O jadan li sam. Šta će biti sa mnom, gospode? Taj zli čovek će da me ubije. Sveti Antonije i svi sveci, čuvajte me, daću vam i pare i sveće ću da vam palim. Gospode, šta će sa mnom biti? (*Plače i jeca.*)

MAJKA IBI: Postoji samo jedno rešenje, oče Ibi.

OTAC IBI: Koje, ljubavi moja?

MAJKA IBI: Rat!

SVI: Hvala bogu! To je junački.

OTAC IBI: Jes', pa opet po meni da pljušti.

PRVI SAVETNIK: Trkom, trkom, da organizujemo vojsku.

DRUGI: I sakupimo zalihe.

TREĆI: I pripremimo artiljeriju i tvrđave.

ČETVRTI: I uzmemo novac za vojsku.

OTAC IBI: A, to, bogami, ne dam! I ubiću te, čuješ li. Ne dam pare. To mi se ne dopada! Pre su me plaćali da ratujem, a sad treba da ratujem za svoje rođene pare. Ne, sunca mi jarkog, da se ratuje, kad ste vi zapeli, ali bez i pare troška.

SVI: Živeo rat!

Scena VIII

Logor pod Varšavom

Vojnici i kopljanici

VOJNICI: Živela Poljska, živeo otac Ibi!

OTAC IBI: Ah, majko Ibi, daj mi oklop i štapić. Uskoro ću biti toliko natovaren da neću moći ni da maknem, ako nas pojure.

MAJKA IBI: Fuj, kukavice.

OTAC IBI: Uh, gomnarska sablja mi izmiče, a finansijska kuka neće da stoji! Nikad neću biti gotov, a Rusi napreduju, ubiće me.

JEDAN VOJNIK: Gospodaru Ibi, ušne makaze ispadoše.

OTAC IBI: Mlatnuću te gomnarskom kukom i secinožem.

MAJKA IBI: Kako je lep u šlemu i oklopu, reklo bi se, naoružana bundeva.

OTAC IBI: A sad ću da se popnem na konja. Dajte, gospodo, finansijskog konja.

MAJKA IBI: Oče Ibi, konj neće moći da te nosi, već pet dana nije ništa jeo i samo što nije lipsao.

OTAC IBI: Ta ti valja! Plaćam dvanaest para dnevno za tu ragu, a ona ne može da me nosi. Vi me ili zavitlavate, roga mi moga, ili me potkradate? (*Majka Ibi pocrveni i obara pogled.*) Onda mi dajte drugog konja, ali peške, bogami, neću ići. (*Dovode ogromnog konja.*)

OTAC IBI: Sad ću da ga uzjašem. Ovaj, da sednem na njega, jer mogu i da padnem. (*Konj se otme.*) Ej, zaustavite mog konja, gospode, pašću i ubiću se namrtvo.

MAJKA IBI: Baš je prava budala. Gle, ustao je. Ali opet je pao.

OTAC IBI: Fizičke mi čvoruge, upola sam mrtav. Svejedno, idem u rat i pobiću sve živo. Teško onom ko ne bude slušao. Ima da ga smotam, iščupam mu nos i zube, a i jezik.

MAJKA IBI: Mnogo sreće, gospodaru Ibi.

OTAC IBI: Da, zaboravih da ti kažem da ti ostavljam namesništvo. Ali poneo sam sa sobom knjigu troškova, i teško tebi ako me budeš krala! Ostavljam ti kopljanika Žirotena da ti pomaže. Zbogom, majko Ibi.

MAJKA IBI: Zbogom, oče Ibi. Ubij cara.

OTAC IBI: Bez greške. Tras po nosu, zube u gušu i čupanje jezika, ima čačalicom da mu uši. . . (*Vojska odlazi uz fanfare.*)

MAJKA IBI (*sama*): A sad, kad je debeli pajac otišao, da svršimo posao, ubijemo Bugrelava i dođemo do blaga.

Četvrti čin

Scena I

Grobnica starih poljskih kraljeva u varšavskoj katedrali

MAJKA IBI: Ma gde je to blago? Nijedna ploča ne zvoni šuplje. A baš sam lepo izbrojala trinaest ploča od groba Ladislava Velikog duž zida, i ništa. Mora da su me slagali. A evo ipak: ovde kamen zvoni šuplje. Samo hrabro, da iščupamo ploču. Drži se. Sad ćemo finansijskom kukom, to joj i spada u rok službe. Evo! Evo zlata među kostima kraljeva. Hajde sve u džak! Šta se to čuje? Da nema koga živog pod starim svodovima? Ne, nije to ništa, da požurimo. Sve da uzmemo. Bolje da novac izađe na svetlost dana nego da leži u grobovima bivših kraljeva. Eh, opet se nešto čuje. Ovo mi mesto ovde uliva silan strah. Ostalo zlato ću uzeti drugi put, vratiću se sutra.

GLAS (iz groba Jana Sigismunda): Nikad, majko Ibi! (Majka Ibi beži, užasnuta, odnoseći ukradeno zlato, kroz tajna vrata.)

Scena II

Trg u Varšavi

Bugrelav i njegove pristalice, narod i vojnici

BUGRELAV: Napred, prijatelji! Živeli Venceslav i Poljska! Matori razbojnik otac Ibi je otišao, ostala je samo ona veštica, majka Ibi, i njen kopljanik. Hoćete li da sa mnom na čelu vratite lozu mojih dedova?

SVI: Živeo Bugrelav!

BUGRELAV: Ukinuću sve poreze koje je zaveo odvratni otac Ibi.

SVI: Hura! Napred! Juriš u palatu da pokoljemo gadove!

BUGRELAV: Evo majke Ibi, izlazi sa svojom gardom pred kapiju.

MAJKA IBI: Šta želite, gospodo? A, to je Bugrelav. (Svetina baca kamenje.)

PRVI GARDIST: Svi su prozori porazbijani.

DRUGI GARDIST: Sveti Đorđe, umlatiše me.

TREĆI GARDIST: Do vraga, umirem.

BUGRELAV: Kamenujte ih, prijatelji!

KOPLJANIK ŽIRON: A, tako znači! (Izvuče mač i baci se u boj, napravi pokolj.)

BUGRELAV: A sad samo ti i ja! Brani se, baci pištolj! (Vuku se.)

ŽIRON: Mrtav sam!

BUGRELAV: Pobeda, prijatelji! Drž'te majku Ibi! (Čuju se trube.)

BUGRELAV: Evo plemića, stižu. Trkom, hvatajte vešticu!

SVI: Dok ne uhvatimo onog razbojnika! (Majka Ibi beži, svi je Poljaci jure. Pucaju puške, pljušti kamenje.)

Scena III

Poljska vojska maršira kroz Ukrajinu

Otac Ibi, Pil, Kotis, Renski, general Laši, vojska, vojnici i kopljanici

OTAC IBI: Do vraga, bestraga, netraga, izginućemo, umiremo od žeđi i umora. Gospodaru vojniče, ne budi vam zapovršeno, ponesite naš finansijski šlem, a vi, gospodaru kopljaniče, uzmite gomnarske makaze i fizički štapić da olakšate našoj osobi jerbo smo, ponavljam, mnogo umorni. (*Vojnici poslušaju.*)

PIL: Hej, gospodaru, čudo da još nema Rusa.

OTAC IBI: Za žaljenje je što nam stanje naših finansija ne dozvoljava da imamo kola po meri, jer smo, u strahu da ćemo umoriti svog konja, išli sve vreme peške vukući ga za uzdu. Ali, kad se vratimo u Poljsku, izmislićemo, zahvaljujući našem poznavanju patafizike i uz pomoć naših mudrih savetnika, kola na vetar da transportuju celu vojsku.

KOTIS: Gle, evo Nikole Renskog, juri kao bez duše.

OTAC IBI: Šta li mu je sad?

RENSKI: Sve je izgubljeno, gospodaru, Poljaci su se digli, Žiron ubijen, a majka Ibi je pobešla u planinu.

OTAC IBI: Ptico zloslutnice! Prokleti baksuzu, buljino u dokolenicama! Gde li si iznašao te gluposti? A ko počinu sve to čudo? Bugrelav, kladio bih se. Odakle dolaziš?

RENSKI: Iz Varšave, plemeniti gospodaru.

OTAC IBI: Gomnarče moje, kad bih ti poverovao, vratio bih natrag celu vojsku. Ali, gospodine momče, duža ti je kosa od pameti i mora da si sanjao koješta. Idi u predstraže, momče. Rusi nisu daleko i uskoro ćemo ukrstiti oružje, gomnarsko, finansijsko i fizičko.

GENERAL LAŠI: Oče Ibi, vidite li Ruse u ravnici?

OTAC IBI: Jes' bogami, Rusi. Sad sam viđen! Još da mogu da umaknem, ali jok, na ćuviku smo i ima da pljušti po nama.

VOJSKA: Rusi! Neprijatelji!

OTAC IBI: Hajde, gospodo, pripremimo se za borbu. Mi ćemo ostati na bregu i nećemo da padnemo u grešku da sinemo dole. Ja ću biti u sredi kao živa tvrđava, a vi ostali ćete da trčkarate oko mene. Preporučujem vam da napunite puške koliko god mogu da se napune, jer osam metaka može da ubije osam Rusa, a toliko ću ih manje imati ja na vratu. Pešadija će peške da ode u podnožje brega, da sačeka Ruse i pomalo ih poubija, a konjica će biti pozadi da uleti u gužvu, artiljerija će biti oko vetrenjače, ove ovde, da bije u gomilu. A mi, mi ćemo biti u vetrenjači i kroz prozor ćemo pucati iz našeg poreskog pištolja. Vrata ćemo poduprti fizičkom palicom, i teško onome ko pokuša da uđe.

GENERAL LAŠI: Vaša će naređenja, gospodaru Ibi, biti izvršena.

OTAC IBI: Dobro je, mi ćemo da pobedimo. Koliko je sati? (*Čuje se ku-ku tri puta.*)

GENERAL LAŠI: Jedanaest ujutru.

OTAC IBI: E, da se ruča, jer Rusi neće napasti pre dvanaest. Recite vojnicima, gospodine generale, da odu poradi sebe, da zadovolje svoje potrebe i da zapevaju pesmu finansia. (*Laši odlazi.*)

VOJNICI I KOPLJANICI: Živeo kralj Ibi, naš veliki Finansijer. Ting, ting, ting, ting, ting, ting, ting, ting, tating.

OTAC IBI: Divni ljudi, baš ih volim, prosto obožavam. (*Rusko đule doleti i slomi krilo vetrenjače.*) Jao, strah me je, gospode, mrtav sam! Ipak, biće da nisam.

Scena IV

Isti, jedan kapetan, zatim ruska vojska

JEDAN KAPETAN: Gospodaru Ibi, Rusi napadaju.
 OTAC IBI: Pa šta, šta ja tu mogu? Nisam ih ja doveo. Ipak, gospodo krvopije, spremimo se za bitku.
 GENERAL LAŠI: Evo i drugog đuleta!
 OTAC IBI: A jok, ne ostajem ja ovde. Pljušti olovo i gvožđe, moglo bi da dođe do štete na dragocenoj nam ličnosti. Da se siđe. (*Svi trčeći silaze. Bitka počinje, obavijaju ih oblaci dima u podnožju brega.*)
 JEDAN RUS (*udarajući*): Za boga i cara!
 RENSKI: Ubi me!
 OTAC IBI: Napred! Čekaj dok te uhvatim, gospodine, jer si me povredio, čuješ li? Pijan-duro, pucaš ćorcima.
 RUS: Ma šta kažeš! (*Puca iz revolvera na njega.*)
 OTAC IBI: Ah! Oh! Ja sam ranjen, perforiran, sekundiran, administriran i sahranjen. Gle, ipak nisam! A, sad ćeš ti dobiti svoje! (*Cepa ga.*) Evo ti! Hoćeš još?
 GENERAL LAŠI: Napred, samo snažno, forsirajte jarak, pobjeda je naša.
 OTAC IBI: Ma šta kažeš? Čini mi se da na glavi imam dosad više čvoruga no lavorika.
 RUSKA KONJICA: Ura, mesta za cara! (*Nailazi car u društvu prurušenog Bordira.*)
 JEDAN POLJAK: Gospode, evo cara, spasavaj se ko može.
 DRUGI: A ko ne može? Prešao je i jarak!
 PRVI: Bum, bum, ona oficirčina pokosi četvoricu.
 BORDIR: Sad ću ja vama da pokažem. Na, Jane Sobjeski, evo ti. De, de, a sad vi drugi. (*Ode i napravi pokolj među Poljacima.*)
 OTAC IBI: Napred, prijatelji, hvatajte naduvenka, de, napravićemo mi pekmez od Moskovljana. Pobjeda je naša, za Crvenog orla napred!
 SVI: Ura, napred, sunce im jarko, drž'te dugajliju.
 BORDIR: Svetog mi Đorđa, padoh.
 OTAC IBI (*Prepoznaje ga.*): A ti li si to, Bordire. Prijatelju moj, baš mi je milo, a i ovima ovde, što se nađosmo. Peći ćemo te na tihoj vatri. Gospodo finansi, palite vatru. Jao, uh, drž' ne daj, ubiše me iz topa. *I oprostite nam grehe naše. . .*
 BORDIR: Ma to su ćorci.
 OTAC IBI: Ti mi se podsmevaš! Ovamo s njim! (*Baca se na njega i rastrgne ga.*)
 GENERAL LAŠI: Napredujemo na svim frontovima.
 OTAC IBI: Vidim, vidim, ali ja ne mogu više, izudarali su me, hoću da sednem na zemlju. Gde li mi je boca?
 GENERAL LAŠI: Uzmite carevu, oče Ibi!
 OTAC IBI: Idem iz ovih stopa! Sabljo gomnarijo, na posao, a ni ti, finansijska kuko, ne zaostaj. Neka se fizička palica istakne i podeli sa drvčetom slavu klanja, bušenja i eksploatacije moskovskog cara! Napred, gospodine naš finansijski konju! (*Źurne na cara.*)
 JEDAN RUSKI OFICIR: Čuvajte se, Veličanstvo!
 OTAC IBI: Drži se sad! Jao, uh, nemojte! Izvinite, gospodine, pustite me, nisam hteo! (*Otac Ibi beži, car ga goni.*)
 OTAC IBI: Jao, majko božja, ovaj divljak me juri kao da je pobesneo. Šta li sam mu uradio? Još jarak da preskočim. On za mnom, a jarak preda mnom. Hrabro, da zatvorim oči.
 CAR: Divno, ja sam upao u jarak!
 POLJACI: Ura! Car je pao!

OTAC IBI: Uh, ne smem ni da se osvrnem! Unutra je i složili su se po njemu! Hajde, Poljaci, udrite samo, široka su mu leđa, razbojniku! Ja ne smem ni da gledam. A ipak se naše predviđanje potpuno ostvarilo, fizička palica je čuda činila i sigurno bih ga namrtvo ubio da se nije neobjašnjivi strah suprotstavio našoj hrabrosti i uništio je. Ali morali smo da iznenada promenimo pravac, i svoj spas dugujemo samo svojoj veštini konjanika i čvrstini našeg finansijskog konja, čija se brzina može meriti samo s njegovom izdržljivošću i čija hitrina doprinosi brzini, kao i dubini jarka koji se vrlo umesno našao pod neprijateljem nas ovde prisutnog gospodara finansija. Sve to je vrlo lepo, ali niko me ne sluša! Gle, opet počinje. (*Konjica juriša i oslobađa cara.*)

GENERAL LAŠI: E, ovoga puta je pravo rasulo.

OTAC IBI: Sad je prilika da se utekne. Dakle, gospodo Poljaci, napred! Ovaj, hoću da kažem nazad.

JEDAN POLJAK: Spasavaj se!

OTAC IBI: Hajde, na put. Uh, kakva gužva, bežanje, ma, kako da se izvučemo iz ovog čuda. (*Guraju ga.*) Ma, slušaj ti, pazi šta radiš, nemoj da ti pokažem ko je ovde Glavni poreznik! Otišao je, dobro, da kidamo, i to brzo, dok me nije video general Laši. (*On izlazi, zatim se vidi kako car i ruska vojska jure za Poljacima.*)

Scena V

Pećina u Litvaniji. Pada sneg.

Otac Ibi, Pil, Kotis

OTAC IBI: Auh, da psećeg vremena, puca drvo i kamen i zlo, bogami, po našu dragocenu ličnost gospodara finansija!

PIL: Eh, gospodaru Ibi, povratiste li se od straha i bežanja?

OTAC IBI: Ja, nije me više strah, ali bežim i dalje.

KOTIS (*za sebe*): Pih, kakva svinja.

OTAC IBI: Pa, uvaženi Kotise, kako vaše uho?

KOTIS: Onoliko dobro koliko to može da bude kad mu je zlo, s obzirom na olovo koje ga vuče ka zemlji, jer nismo mogli da iščupamo metak.

OTAC IBI: Ako, tako ti i treba! I ti si od onih što bi sve da slože po drugima. Mi smo se pokazali na najvišem nivou i, ne izlažući našu dragocenu ličnost, posekli smo svojeručno četiri neprijatelja, ne računajući sve one koji su već bili mrtvi, a mi smo ih dovršili.

KOTIS: Zna li, Pile, šta je bilo sa malim Renskim?

PIL: Pogodilo ga tane u glavu.

OTAC IBI: Kao što bulku i maslačak pokosi u cvetu mladosti nemilosrdna kosa nemilosrdnog kosača, koji nemilosrdno kosi njihovu milosrda dostojnu glavicu, tako je i mali Renski bio bulkica, a dobro se borio, ali što jest – jest, bilo je mnogo Rusa.

PIL I KOTIS: Eh, gospodine.

ODJEK: E-eh.

PIL: Šta je to? Naoružajmo se dvogledom!

OTAC IBI: A ne, dosta je bilo. Šta, opet Rusi, kladim se? Dosta mi ih je. Ma, šta, prosto, ako me dohvate, ja ću njih da smotam.

Scena VI

Isti, ulazi jedan medved

KOTIS: Uh, gospodaru finansija.

OTAC IBI: Gle, vidite što je slatka kuca. Baš je zlatna.

PIL: Čuvajte se. Uh! koliki je medved, da mi je municije!

OTAC IBI: Šta, medved? Užasna zver. Ej, jadan li sam, gde će da me pojede. Gospode, sačuvaj me. Evo, ide na mene. Ne, uhvati Kotisa. Uh, lakše mi je. (*Medved se baca na Kotisa. Pil ga napada nožem. Ibi se penje na stenu.*)

KOTIS: Ne daj, Pile! U pomoć, gospodaru Ibi!

OTAC IBI: Jok ja! Snalazi se, prijatelju, zasad ćemo očitati jedan Očenaš. Ako je do jedenja, da ide po redu.

PIL: Uhvatio sam ga, držim ga.

KOTIS: Drži ga, prijatelju, počinje da me pušta.

OTAC IBI: *Nek je sveto ime tvoje.*

KOTIS: Puštaj, stoko!

PIL: Jao, ujede me! O, gospode, spasi nas, ubij me.

OTAC IBI: *Nek bude volja tvoja.*

KOTIS: Uspeo sam da ga ranim.

PIL: Ura, krvari! (*Usred dreke kopljanika medved riče od bola, a Ibi mrmlija i dalje.*)

KOTIS: Drži ga dobro, da dohvatim bombu.

OTAC IBI: *Hleb naš nasušni daj nam danas. . .*

PIL: Dovršavaj ga, ne mogu više.

OTAC IBI: . . . *kao što i mi opraštamo dužnicima svojim.*

KOTIS: Gotov je. (*Odjekne pucanj i medved pada mrtav.*)

PIL I KOTIS: Pobedismo!

OTAC IBI: . . . *već izbavi nas od lukavoga, amin.* Ma jel' sigurno mrtav? Mogu li da siđem odavde?

PIL (*prezrivo*): Kako vam drago.

OTAC IBI (*silazeći*): E, dakle, to što ste živi i što još hodate po snegu litvanskom, možete da zahvalite velikodušnoj vrlini gospodara finansija, koji se namučio, pogrbi i promukao, čitajući Očenaš za vaše spasenje i koji je isto tako vešto vitlao duhovnim mačem molitve, kao što je ovde prisutni Kotis vitlao ovozemaljskim oružjem. Čak je naše požrtvovanje bilo i veće, jer se nismo kolebali da se uspenjemo na visoku stenu, da bi našim molitvama put do neba bio kraći.

PIL: Zvekane odvratni!

OTAC IBI: E, baš je velika zver. Zahvaljujući meni dođoste do večere. Ej, kolika mešina, gospodo! Grcima bi tu bilo šire nego u trojanskom konju, i malo je trebalo pa da rođenim očima proverimo njegov unutrašnji kapacitet.

PIL: Umreh od gladi. Šta ćemo da jedemo?

KOTIS: Medveda!

OTAC IBI: Ej, jadni ljudi, zar ćete sirovog da ga jedete? Kako ćete vatru da zapalite?

PIL: Kao da nemamo puške kremenjače?

OTAC IBI: A, jeste, tačno! A čini mi se da nedaleko odavde ima šumarak gde će biti suvog granja. Idi skupi ga, gospodaru Kotise. (*Kotis odlazi kroz sneg.*)

PIL: A sad gospodaru Ibi, isecite medveda.

OTAC IBI: A ne, možda nije mrtav. A ti si i tako upola pojeden i izjeden sa svih strana, to je baš za tebe. Ja ću da naložim vatru dok on donese drva. (*Pil počinje da seče medveda.*)

OTAC IBI: Ej, pazi, mrda.

PIL: Ma, gospodaru Ibi, već se ohladio.

OTAC IBI: Šteta, bolje bi bilo da možemo toplog da ga jedemo. Gospodar finansija može da pokvari stomak.

PIL (*za sebe*): E ovo je i suviše! (*Glasno.*) Pomozite nam malo, gospodine Ibi, ne mogu ja sve sam.

OTAC IBI: A ne, ja neću ništa da radim, ja sam umoran, razume se.

KOTIS: Auh, kakav sneg, ljudi moji, reklo bi se da smo u Kastilji ili na Severnom polu. Noć pada. Za sat će biti mrak. Da požurimo dok se još vidi.

OTAC IBI: Jeste, čuješ li, Pile? Požuri. Požurite obojica. Nataknite ga na ražanj. Ispecite ga, ja sam gladan.

PIL: E, ovo je suviše! Ili ćeš da radiš ili nema ni zalogaja za tebe, čuješ li, izelice?

OTAC IBI: Meni je svejedno, ja mogu i živog da ga jedem, baš bih voleo onda da vas vidim. A i spava mi se.

KOTIS: Šta možemo, Pile, hajde sami da spremimo večeru. A njemu nećemo dati ništa ili ćemo mu dati samo kosti.

PIL: Dobro. Evo, vatra se razgorela.

OTAC IBI: Baš dobro, sad je toplije, ali priviđaju mi se Rusi na sve strane. Eh, kakva bežanija, bože! (*Pada u san.*)

KOTIS: Eh, da mi je znati da li je istina ono što je govorio Renski, da je majka Ibi svrgnuta s prestola? Može lako da bude.

PIL: Da dovršimo večeru.

KOTIS: Ne, treba da razgovaramo o važnijim stvarima. Mislim da bi valjalo da proverimo te vesti.

PIL: Istina je. Da li da ostavimo oca Ibija? Ili da ostanemo s njim?

KOTIS: Da pustimo mi to da prenoći, da odspavamo, pa ćemo sutra da vidimo šta ćemo.

PIL: Ne, bolje je da iskoristimo noć i da odmaglimo.

KOTIS: Hajde, idemo. (*Odlaze.*)

Scena VII

OTAC IBI (*govori u snu*): Eh, gospodaru kozače, pazite, ne pucajte na ovu stranu, ima ovde ljudi. Gle, evo Bordira, uh, al' se namrgodio, reklo bi se medved. Evo i Bugrelava. Medved, medved! Gle, pao je! Ala je težak, bože moj! Ja ništa ne tražim. Odlazi, Bugrelave! Čuješ li, mangupe! Evo sad Renskog i cara! Jao, sad će da me biju. Majko Ibi! Odakle ti to zlato? Uzela si moje zlato, bednice, kopala si po mom grobu u varšavskoj katedrali, kraj meseca. Ja sam već odavno mrtav, Bugrelav me je ubio i sahranjen sam u Varšavi kraj Vladislava Velikog, i u Krakovu kraj Jana Sigismunda, i u Tornu u kazamatu sa Bordirom. Evo ga opet! Čuješ li, đavole! Ne, ne čuje, Spoljaci su mu odsekli uši. Seci, kolji, ubijaj, seci uši, otimaj pare, pij do smrti, to je život Spoljaka, sreća gospodara finansija. (*Ućuti i spava.*)

Peti čin

Scena I

Noć. Otac Ibi spava. Ulazi Majka Ibi i ne vidi ga. Mrak je.

MAJKA IBI: Najzad se evo sklonih, ovde sam sama, a nije šteta, ali što sam se natrčala: pronoh čitavu Poljsku za četiri dana. Sve me nesreće skoliše najednom. Čim ode ona debela budalina, odoh u kriptu da se obogatim. A skoro odmah posle toga samo što me ne rastrže onaj Bugrelav i njegove pobesnele pristalice. Izgubih svog viteza kopljanika Žirona, koji je toliko bio zaljubljen u moje draži da se topio od miline kad me vidi, a čak, rekli su mi ljudi, i kad me ne vidi, što je vrhunac nežnosti. Dao bi se prepoloviti nadvoje za mene, jadni mladić. Dokaz je što ga ljudi Bugrelava isekoše načetvoro. Fiju, tras, tras, tras, uh! Čini mi se da mrem. A ja se, dakle, dadoh u beg, a za mnom razbesnela rulja. Napustih dvor i stignem do Visle, na svim mostovima straže, ja preplivam reku, nadajući se da ću tako otresti se svih progonilaca. Ali se skupi plemstvo sa svih strana i pojuri za mnom. Hiljadu puta samo što nisam poginula, pritisnuta krugom ozlojeđenih Poljaka. Najzad zavarah njihov bes i posle četiri dana bežanja kroz sneg, preko zemlje koja je nekada bila moja kraljevina, stigoh ovamo da se sklonim. Nisam ni jela ni pila ova četiri dana. Bugrelav me je gonio u stopu. Mrtva sam od umora i hladnoće, ali baš bih volela da znam šta je sa mojim debelim pajacom, hoću da kažem, mojim uvaženim suprugom. Ala sam se nakrala njegovih para. Nije da sam ga potkradala! I sam poreski konj mu je crkavao od gladi, nije jadnik često video zob. Ha, ha, baš je smešno. Ali, vaj, vaj, izgubila sam svoje blago. Ostalo je u Varšavi, neka ide da ga traži ko hoće.

OTAC IBI (*Počinja da se budi.*): Uхватite majku Ibi, secite joj uši.

MAJKA IBI: Oh, bože, gde sam to. Gubim glavu. Oh, ne, gospode. Hvala nebu, sad nazirem gospodina oca Ibija, spava smiren. Hajde da se pravim dobra. Pa, debeljko moj, jesi li dobro spavao?

OTAC IBI: Vrlo rđavo. Baš je ovaj medved bio tvrd. Borba proždrljivih protiv tvrdokornih, ali proždrljivci pojedošu do kraja i poždraše tvrdokorne, kao što ćete videti kad svane, čujete li, plemeniti vitezovi?

MAJKA IBI: Šta to trabunja? Još je blesaviji nego kad je polazio. Na koga se to dere?

OTAC IBI: Kotise, Pile, odgovarajte, balegari jedni! Gde ste? Ah, strah me je. Ma, čini mi se da je neko govorio . . . Ko to govori? Nije, valjda, medved? Gde li su mi šibice? A jeste, izgubio sam ih u borbi.

MAJKA IBI (*za sebe*): Da iskoristim situaciju i noć, pa da mu se predstavim kao natprirodna vizija i da nam onda obeća oproštaj za naše lopovluke.

OTAC IBI: Ma svetog mi Ilije, neko govori, dabogda me obesili.

MAJKA IBI (*promenjenim glasom*): Da, gospodine Ibi, neko govori zaista, i glasnik arhandela koji treba mrtve iz pepela i praha da podigne ne bi govorio drugačije. Slušajte ovaj strogi glas. To je glas Arhandela Gavрила, koji samo dobru može da vas nauči.

OTAC IBI: Auh! Jeste, istina je!

MAJKA IBI: Ne prekidajte me, ili ću ućutati, a onda je kraj vašoj mešini.

OTAC IBI: O, mene tikvana, ćutim, ni reči više. Nastavite, gospodo Ukazo.

MAJKA IBI: Rekosmo, gospodine Ibi, da ste vi debeljko.

OTAC IBI: Jest' mnogo sam debeo, to je tačno.

MAJKA IBI: Ćutite, pobogu.

OTAC IBI: E, otkud anđeli psuju?

MAJKA IBI (*za sebe*): Uh, sreće mi! (*Nastavlja.*) Oženjeni ste, gospodine Ibi?

OTAC IBI: Oženjen jašta, najgorom gujom.

MAJKA IBI: Hoćete da kažete, jednom divnom ženom.

OTAC IBI: Užasnom ženom, sva je u kandžama, ne znaš s koje strane da je uhvatiš.

MAJKA IBI: Treba je uhvatiti na blagost, sire Ibi, i ako joj tako pridete, videćete, da je ravna u najmanju ruku Veneri iz Kapue.

OTAC IBI: Ko to, kažete, ima buve?

MAJKA IBI: Vi ne slušate, gospodine Ibi, obratite nam veću pažnju. (*Za sebe.*) Ali da požurimo, sad će da svane. Gospodine Ibi, vaša je žena divna i ljupka, nema ni jedne mane.

OTAC IBI: Varate se, nema mane koju ona nema.

MAJKA IBI: Ta ćutite! Vaša žena vas ne vara.

OTAC IBI: Baš bih voleo da vidim ko bi u nju mogao da se zaljubi. To je karakondžula.

MAJKA IBI: Ne pije!

OTAC IBI: Otkako sam joj uzeo ključeve od podruma, a ranije je pre sedam ujutru bila nacvrckana i parfimisala se ljutom rakijicom. Ali otkad se parfimiše, još gore smrdi. Svejedno mi je. Ali sad sam samo ja nacvrčan.

MAJKA IBI: Gluperdo! Vaša žena ne uzima vaše zlato.

OTAC IBI: Ne, to je pravo čudo.

MAJKA IBI: Nije vam utajila ni pare.

OTAC IBI: Jeste, a dokaz je naš plemeniti i nesrećni poreski konj, koga sam, pošto ga nisu hranili tri meseca, morao da kroz ceo rat u Ukrajini vučem za sobom za uzdu. I tako je pao na dužnosti, jedna životinja.

MAJKA IBI: Sve su to laži, vaša žena je primer, a vi ste pravo čudovište.

OTAC IBI: Baš vam je to istina. Moja je žena jedna gadura, a vi ste budala.

MAJKA IBI: Pripazite, oče Ibi.

OTAC IBI: A, jes', zaboravio sam s kim pričam. Ne, ne kažem ja to.

MAJKA IBI: Ubili ste Venceslava.

OTAC IBI: Pa za to nisam ja kriv, razume se, to je majka Ibi htela.

MAJKA IBI: Sahranili ste i Boleslava i Ladislava.

OTAC IBI: E nije nego, hteli su da raspale po meni.

MAJKA IBI: Niste održali obećanje prema Bordiru, a posle ste ga i ubili.

OTAC IBI: Više volim da ja vladam Litvanijom, nego da vlada on. Zasad ne vlada ni jedan ni drugi. I eto, opet nisam kriv.

MAJKA IBI: Postoji samo jedan način da izmolite oprostaj za svoja nedela.

OTAC IBI: Koji to? Spreman sam da postanem sveti čovek, hoću da budem vladika i da mi ime piše u kalendaru.

MAJKA IBI: Treba da oprostite majci Ibi što je utajila nešto malo novca.

OTAC IBI: Pa lepo, da joj oprostim, kad mi vrati sve ostalo, kad je izmlatim i kad mi vaskrsne mog poreskog konja.

MAJKA IBI: Polude za tim konjem. Ah, izgubljena sam, sviće dan.

OTAC IBI: Ali sad sam zadovoljan što sigurno znam da me je draga supruga potkradala. Sad sam to saznao iz sigurnog izvora. *Omnis a Deo scientia*, što znači *Omnis – sve, a Deo – znanje, scientia – dolazi od boga*. Eto objašnjenja ovog fenomena. Ali gospođa Prikaza ćuti. Šta da joj ponudim, da je poslužim. Ovo što mi napriča bilo je vrlo zanimljivo. Gle, svanulo je. Ah, gospode, poreskog mi konja, pa to je majka Ibi.

MAJKA IBI (*drsko*): Nije to istina, ja ću vas prokleti.

OTAC IBI: Strvino!

MAJKA IBI: Kakvo bogohuljenje.

OTAC IBI: E ovo je previše, vidim dobro da si ti to, glupa zloćo. A otkud ti, do đavola, ovde?

MAJKA IBI: Žiron je poginuo, a Poljaci su me oterali.

OTAC IBI: A mene su Rusi oterali: veliki duhovi se uvek sretnu.

MAJKA IBI: Bolje reci da je jedan veliki duh sreo jednog magarca.

OTAC IBI: Ja, a sad će da sretne jednog papkara. Baca medveda na nju.

MAJKA IBI: (*Pada pod teretom medveda.*) O bože moj, kakav užas, umirem, gušim se, on me ujeda, guta, vari.

OTAC IBI: Ma, mrtav je, ludo. E, a možda i nije. O, gospode, ne, nije mrtav, da se beži. (*Opet se penje na stenu.*) Oče naš koji si na . . .

MAJKA IBI (*Oslobađa se medveda.*): Gle, kud nestade?

OTAC IBI: O, gospode, evo je opet. Glupača jedna, nikako ne možeš da je se oslobodiš. Ma, da li je taj medved mrtav?

MAJKA IBI: Jeste, magarčino, jeste, već se sav ohladio. Otkud on ovde?

OTAC IBI (*zbunjen*): Ne znam. Ovaj, jest, znam. Hteo je da pojede Pila, Kotisa i mene, a ja ga ubih Očenašem.

MAJKA IBI: Pil, Kotis, Očenaš. Ma šta je to? Poludeo je, finansija mi!

OTAC IBI: Sasvim je tako kao što kažem. Samo si ti glupača, žulja mi mog.

MAJKA IBI: Hajde, ispričaj mi kako si ratovao, oče Ibi.

OTAC IBI: E to, bogami, neću. Dugačko je. Sve što znam to je da me je uprkos mojoj neporecivoj hrabrosti ceo svet pretukao.

MAJKA IBI: Kako, čak i Poljaci?

OTAC IBI: Vikali su: živeli Venceslav i Bugrelav. Mislio sam da će me rastrgnuti. Pobesneli psi. I Nikolu Renskog su ubili.

MAJKA IBI: Baš me briga! Znaš da je Bugrelav ubio viteza Žirona.

OTAC IBI: Baš me briga! Ubili su i jednog Lašija.

MAJKA IBI: Baš me briga!

OTAC IBI: Ma, slušaj ti, dovlači se ovamo, strvino. Klekni pred svog gospodara. (*Dohvati je i baci na kolena.*) Sad ćeš da vidiš šta je mučenje.

MAJKA IBI: O, o, gospodine Ibi.

OTAC IBI: Jao, jao, jesi li završila? Ja sad počinjem krivljenje nosa, čupanje kose, čačkalice u uši, vađenje pameti kroz pete, sečenje zadnjice na kaiševе, delimično ili potpuno vađenje kičmene moždine (kad bi makar malo kičme imala), ne zaboravljajući otvaranje plivajuće bešike i najzad glavousekovanje po svetom Jovanu, sve po svetom jevanđelju Starog i Novog zaveta, sređeno, popravljeno i dopunjeno izdanje od ovde prisutnog gospodara finansija. Odgovara li ti? (*Navali na nju.*)

MAJKA IBI: Milost, gospodaru Ibi! (*Velika buka na ulazu u pećinu.*)

Scena II

Isti, Bugrelav uleće u pećinu sa svojim vojnicima

BUGRELAV: Napred, prijatelji, živela Poljska!

OTAC IBI: Gle, gle, ma, čekaj malo, gospodine Poljski. Čekaj da završim sa svojom boljom polovinom.

BUGRELAV (*Udara ga.*): Evo ti, kukavice, izelice, neverice, izdajice!

OTAC IBI (*Odgovara mu*): Na tebi, poljačino, husarčino, pijančino, tartarčino, smrdljivčino, kopilčino, glupačino!

MAJKA IBI (*I ona ga bije.*): Na tebi! (*Vojnici napadaju Ibijeve, ovi se brane kako znaju i umeju.*)

OTAC IBI: Bogovi, kakvo pojačanje.

MAJKA IBI: Imamo i mi laktove, gospodo Poljaci.

OTAC IBI: Ma, sunca mi jarkog, hoće li ovom biti kraja na kraju krajeva! Još jedan? Eh, da mi je tu poreski konj.

BUGRELAV: Udrite po njima, udrite!

GLASOVI SPOLJA: Živeo otac Ibi, naš genije finansijski!

OTAC IBI: A, evo ih, ura! Živeli ibijevci! Napred, dolazite, potrebni ste, gospodo finansi! (*Ulaze ibijevci i skaču u gužvu.*)

KOTIS: Napolje, Poljaci!

PIL: Hik, evo nas opet, gospodaru finansijski. Napred, gurajte samo, do vrata. A kad izađete, vi u trk.

OTAC IBI: Tu sam majstor. Ma kako samo biju!

BUGRELAV: Gospode, ranjen sam!

LEŠČINSKI: Nije to ništa, sire.

BUGRELAV: Ne, samo sam se ošamutio.

JAN SOBJESKI: Udrite, udrite, samo udrite! Idu ka ulazu, bednici.

KOTIS: Tu smo, hajte sa ostalima, jer tamo, hoću reći, već vidim nebo.

PIL: Hrabro, gospodaru Ibi.

OTAC IBI: Uh, napunio sam gaće. Napred, bokca mu, seci, deri, meri, žderi, roga mi ibijevskog! Eh, već ih je manje.

KOTIS: Još samo dvojica čuvaju ulaz.

OTAC IBI (*Udara ih medvedom i obara.*): Jedan i dva, uf, evo me napolju. Da bežimo, hajde, vi ostali, življe, življe!

Scena III

Scena predstavlja provinciju Livoniju pod snegom.

Ibijevci i ostali beže.

OTAC IBI: Rekao bih da su odustali od potere za nama.

MAJKA IBI: Da, Bugrelav je otišao da se kruniše.

OTAC IBI: Pih, baš mu ne zavidim na toj kruni.

MAJKA IBI: Imaš pravo, oče Ibi. (*Nestaju u daljini.*)

Scena IV

Paluba običnog broda na Baltiku. Na palubi Ibi i njegovi.

KAPETAN: Divan vetar!

OTAC IBI: Činjenica je da jurimo upravo čudesnom brzinom, verovatno sa milion čvorova na sat, a kod tih je čvorova dobro što se ne dreše kad ih zavežeš. Istina, imamo vetar u krmu.

PIL: Kakva jadna budala. (*Nailazi veliki talas, lađa poleže i more se zapeni.*)

OTAC IBI: O bože, kud ćemo još da se izvrnemo, ma, on ide naopako, pašće ovaj tvoj brod.

KAPETAN: Svi pod vetar, spusti veliko jedro.

OTAC IBI: Ma, nemojte, pobogu, svi na istu stranu. Ne valja to. Zamislite samo da vetar promeni stranu, odosmo svi na dno mora i ribe će da nas pojedu.

KAPETAN: Juri prema obali, pritegni, punim jedrima.

OTAC IBI: Juri, juri, meni se žuri. Ma, čujete li? Ti ćeš biti kriv, tvrda glavo kapetanska, ako ne stignemo. Ma, čekaj, sad ću ja da komandujem. Drži krmu. Bože pomози! Polazak, vetar u pramac, vetar u krmu. Razapni jedra, skupljaj jedra, krma gore, krma dole, krma levo, krma desno. Vidite li kako ide! Pramcem kroz talase i sve će biti dobro. (*Svi se kikoću, duva hladan vetar.*)

KAPETAN: Dajte svetla, zategni sponac, pazi bočno!

OTAC IBI: Ovo nije loše! Čak mu je dobro. Čujete li, gospodo mornari: dajte petla, spremi lonac, neka bude sočno! (*Neki se krive od smeha, veliki talas se diže.*)

OTAC IBI: Uh, kakav potop! Posledica manevara koje smo komandovali.

MAJKA IBI i PIL: Plovidba je divna stvar. (*Drugi talas zapljuskuje.*)

PIL (*skroz mokat*): Čuvajte se Satane i njegovih slavina!

OTAC IBI: Deder, momče, daj nešto da popijemo. (*Svi posedaju i piju.*)

MAJKA IBI: Kakvo će uživanje biti opet videti lepu Francusku, stare prijatelje i naš dvorac Mondragon.

OTAC IBI: Skoro ćemo otići. Evo nas već kod zamka Elsinor.

PIL: Baš se radujem što ću opet ugledati svoju dragu Španiju.

KOTIS: Da, zapanjićemo svoje zemljake pričama o čudesnim doživljajima.

OTAC IBI: Razume se! A ja ću gledati da me imenuju za upravnika finansija u Parizu.

MAJKA IBI: Dabogme. Uh, kako se ljulja.

KOTIS: Nije to ništa, obišli smo rt Elsinor.

PIL: I sad ova plemenita galija seče punom brzinom mračne valove Severnog mora.

OTAC IBI: Mora divljeg i negostoljubivog, koje zapljuskuje zemlju zvanu Nemčija, tako nazvanu jer je većina njenih stanovnika skoro nema.

MAJKA IBI: Eh, što ti je ovo jedan obrazovan i načitan čovek! Kažu da je ta zemlja vrlo lepa.

OTAC IBI: Ah, gospodo, ma kako lepa bila, ne vredi koliko Poljska. Jer da nije Poljske, ne bi bilo ni Poljaka!

Reč Alfreda Žarija

Obraćanje Alfreda Žarija pred prvo izvođenje *Kralja Ibija*, u *Pozorištu dela* (*Théâtre de l'Œuvre*), 10. decembra 1896, objavljeno u fototipskom izdanju XXI toma „Stihova i proze“, sa autografom pisca (april-maj-jun 1910)

Dame i gospodo,

Bilo bi izlišno – pored toga što je donekle smešno da autor govori o sopstvenom delu – da izađem ovde i kažem nekoliko reči pre izvođenja *Kralja Ibija*, pošto je nekoliko uglednih ličnosti već bilo tako ljubazno da kaže nešto o njemu, na čemu se zahvaljujem gospodi Silvestru, Mendesu, Šolu, Lorenu, Baueru i drugima, kada ne bih verovao da su oni, u najboljoj nameri, videli Ibijev trbuh ispunjen s više satričnih simbola nego što smo večeras u njega mogli upumpati.

Svedenborški naučnik, dr Mizes,³ izvanredno je uporedio najprostija dela sa najsavršenijim i embrione s najrazvijenijim bićima, zato što kod prvih izostaju sve nepravilnosti, izbočine i druga svojstva, što ih čini skoro okruglim, kao što je i telo g. Ibija jajastog oblika, dok je drugima pridodato toliko specifičnih detalja da i ona na kraju postaju okrugla, na osnovu aksioma da su najjuglačanija tela ona s najviše ispupčenja. Zato u g. Ibiju možete slobodno da vidite onoliko višestrukih aluzija koliko želite ili, opet, prostu lutku, đaćku karikaturu jednog profesora, koji je za autora bio oličenje svega što je na ovom svetu groteskno.

To je ona strana koju će vam danas predstaviti *Pozorište dela*. Nekolicini glumaca je prijal da se obezličie i da dve večeri za redom igraju iza maski, da bi što bolje izrazili unutrašnje ličnosti i duše tih džinovskih lutaka koje ćete večeras videti. Pošto je komad pripremljen na brzinu i, pre svega, uz malo dobre volje, Ibi nije imao kad da stekne svoju pravu masku, ionako nezgodnu za nošenje, dok će ostali glumci biti samo donekle kostimirani. Da bismo se svi što više uživali u lutke, bila nam je veoma važna vašarska muzika, tako da se naša orkestracija najviše oslanjala na limene duvače, gongove i trombe marine,⁴ ali nismo stigli da ih sve okupimo. Ne očekujmo previše od *Pozorišta dela*: pre svega smo hteli da Ibija otelotvorimo pomoću prilagodljivog talenta g. Žemjea (Gémier), a njega su nam g. Žinisti (Ginisty) i ansambl koji izvodi komad Viljea D'Il-Adama (Villiers de l'Isle-Adam), mogli pozjapati samo za večeras i sutra.

Izvešćemo tri čina, pripremljena u celini, i još dva, dobijena uz neka skraćivanja. Skraćivao sam svuda gde je to odgovaralo glumcima (čak i delove od kojih zavisi smisao komada) i zadržao neke scene koje bih radije izbacio. Naime, iako želimo da budemo lutke, nijedan lik nismo okačili o žicu, što ne bi bilo samo apsurdno već i vrlo komplikovano, tako da nismo znali ni kako da prikažemo masovne scene, dok je u ginjolu dovoljno nekoliko letvica i žica da bi se pokrenula cela vojska. Morate biti spremni da vidite neke istaknute likove, kao što su g. Ibi i Car, kako jurišaju jedan na drugog na kartonskim konjima (koje smo bojili cele prethodne noći), da bi se scena nekako ispunila akcijom. Makar će se prva tri čina, kao i završne scene, izvesti u celini, onako kako su i napisani.

Uostalom, naš dekor je savršeno prikladan, jer kao što se neki pozoršni komad može lako smestiti u večnost, na primer, tako što će se u radnju koja se dešava hiljadu i neke ubaciti pucnjava revolvera, tako i ovde možete videti kako se vrata otvaraju ka snežnim ravnicama pod plavim nebom, kamine ukrašene satovima s klatnom, koji se racepljuju i

³ Dr Mises, pseudonim nemačkog psihologa Gustava Theodora Fechnera (1801–1887).

⁴ Tromba marina ili trompette marine: stari muzički instrument, sličan kontrabasu.

postaju vrata, palme koje se zelene u dnu bine, da bi ih tamo pasli slončići poređani na policama.

Što se tiče našeg orkestra, kojeg nema, nedostajaće nam samo njegovi intenzitet i ton, dok razni klaviri iza kulisa budu izvodili Ibijeve teme.

Što tiče radnje, koja će sada početi, ona se dešava u Poljskoj, to jest, u Nigdini.

Alfred Žari, 10. decembar 1896.

Drugo predstavljanje *Kralja Ibija*

Objavljeno pod naslovom „Kralj Ibi“, u programu koji se delio posetiocima *Pozorišta dela*, u izdanju revije *La Critique*

Posle preludijuma – muzičkog komada s previše limenih duvača, koji trešte kao fanfare i zato savršeno odgovaraju onome što Nemci zovu „vojna banda“ – zavesa se podiže i otkriva dekor koji bi trebalo da predstavlja Nigdinu, s drvećem pozadini i snegom naspram vedrog, plavog neba, dok se radnja odvija u Poljskoj, zemlji tako legendarnoj i raspračanoj, da bi zaista mogla biti ta Nigdina ili makar, prema izvornoj francusko-grčkoj etimologiji, neko veoma udaljeno i neodređeno Negde.

Tek mnogo kasnije, pošto je komad bio napisan, ispostavilo se da je u stara vremena, u zemlji čiji je prvi vladar bio seljački kralj Pjast, živeo izvesni Rogatka ili Henrik Trbonja, koji je na prestolu smenio nekog kralja Venceslava i njegova tri sina, od kojih su dvojica bili Boleslav i Ladislav, dok se treći nije zvao Bugrelav; i da su Venceslava ili možda nekog drugog, zvali Pijanica. Pisanje istorijskih komada ne smatramo časnim poslom.

Nigdina se nalazi svuda, pre svega tamo gde već živimo. To je razlog zašto Ibi govori francuski. Ali, njene brojne mane nisu samo francuske, što pokazuju kapetan Bordir, koji govori engleski, kraljica Rozamunda, koja zavrće na overnjanski, kao i poljski narod, okruglih lica, koji priča kroz nos i nosi sivo. Ako se u tome mogu videti razni satirični komentari, treba imati u vidu da mesto radnje dopušta razna neodgovorna tumačenja.

Gospodin Ibi je zaista gnusan stvor i zato (u osnovi) liči na sve nas. On ubija poljskog kralja (rušenje tiranina, to jest, ubistvo koje ljudima izgleda pravdeno, liči na izvršenje pravde), zatim, postavši kralj, masakrira plemiće, onda državne službenike i na kraju seljake. I tako, pošto je pobio sve živo, morao je ubiti i nekolicinu krivih, tako da ispada moralan i normalan čovek. Na kraju, kao neki anarhista, on sam sprovodi svoju pravdu, komada ljude jer mu se tako sviđa i moli ruske vojnike da ne pucaju u njegovom pravcu, jer mu se to ne sviđa. On je pomalo *enfant terrible*, kojem se niko ne suprotstavlja sve dok ne dira cara, koji je oličenje onoga što svi poštujemo. Car donosi pravdu, oduzima mu presto koji je zloupotrebio, vraća na njega Bugrelava (da li je to zaista bilo vredno truda?) i juri kroz Poljsku gospodina Ibija i sva tri atributa njegove moći, sadržana u jednoj reči (na osnovu snage nižih poriva): „Škemberog“.⁵

Ibi često govori o tri stvari, koje su u njegovom duhu uvek javljaju paralelno: o *fizi*ci, naime, o prirodi nasuprot umetnosti, elementarnom poimanju nasuprot prekomernoj cerebralnosti, o onome što se, na osnovu opšte saglasnosti, naziva stvarnošću nasuprot halucinacijama intelekta, o Don Žuanu nasuprot Platonu, životu nasuprot misli, skespi nasuprot veri, medicini nasuprot alhemiji, vojsci nasuprot dvoboju; zatim, paralelno, o *fizinansijama*,⁶ što znači, o počasti koja se ukazuje ugađanju samom sebi, isključivo sebe radi – slično proizvođačima književnosti, koji svoja dela smatraju univerzalnim samo na

⁵ *Cornegidouille*: Žarijev neologizam, igra reči; trbušina, „škembe“ i „rog“ (*corne*). Ovde je preuzeto rešenje iz prevoda Vlade Stojiljkovića (*Ibi ponovo jaše*, Paideia, Beograd 1998), „škemborog“, izmenjeno samo u jednom slovu. U tekstu komada, u oba prevoda (Ivanka Pavlović, 1964; Vlada Stojiljković, 1998) to je samo „rog“, odnosno spiralna šara – koja predstavlja muzički rog ili školjku – koja ukrašava Ibijev trbuh. Žari na nekoliko mesta koristi reč „rog“ kao Ibijevu uzrečicu, u raznim kombinacijama („finansijskog mi roga“, „roga mi moga“, itd.).

⁶ Kao što je objašnjeno u napomeni br. 1, Žari nameno piše *phynance*, umesto *finance*, po analogiji sa *physique* (fizika).

osnovu njihove brojnosti – nasuprot moći poimanja svojstvenoj inteligentnim osobama; i na kraju, takođe paralelno, o *Gomnima*.

Možda gospodina Ibija ne bi ni trebalo izbacivati iz Poljske, koja je, kao što rekosmo, Nigdina, zato što će na kraju – iako se u početku odaje izvesnoj umetničkoj lenjosti, tako što „pali vatru dok čeka da donesu drva“ i komanduje posadom jedrenjaka koji plovi Baltikom – ipak biti imenovan za Gospodara finansija u Parizu.

Pokazao se prilično zainteresovanim za tu daleku Nedodiju, gde je, licem u kartonsko lice s glumcima dovoljno talentovanim da bi slobodno bili bezlični, publika sačinjena od nekoliko inteligentnih osoba pristala da na nekoliko sati izigrava Poljake.

Alfred Žari, 1896.

O autoru

Alfred Žari (Alfred Jarry, 1873–1907), jedan od rodonačelnika evropske avangarde. Pesnik, pisac, ilustrator, skandal majstor i posvećeni biciklista (među njegovim brojnim biciklističkim spekulacijama i osvrtima, nalazi se i alegorija „Stradanje Hristovo kao biciklistička trka uzbrdo“).

Prvu verziju *Ibija*, napisao je još kao srednjoškolac, 1888, sa petnaest godina, na osnovu kalambura *Poljaci* (Les Polonais), koji su 1885. napisali braća Anri i Šarl Moran, učenici iste gimnazije (Henri i Charles Morin; Anri je bio Žarijev drugar). Iz tog đaćkog vica, na račun profesora fizike Ebera (Felix Hébert), razvila su se tri pozorišna komada o ocu Ibiju – *Kralj Ibi* (Ubu roi, 1896), *Ibi rogonja* (Ubu cocu, 1898, objavljen posthumno 1944) i *Okovani Ibi* (Ubu enchâiné, 1900) – kao i *Ilustrovani almanah oca Ibija* (Almanach du père Ubu illustré, 1899–1901). Prvi i najpoznatiji komad, *Kralj Ibi*, bio je zabranjen odmah posle premijere, da bi se kasnije izvodio u pozorištu lutaka. Druga dva komada nisu bila izvođena za Žarijevog života.

Uporedo sa ciklusom o Ibiju, objavio je niz značajnih poetskih i prozних dela, s toliko formalnih inovacija, lucidnosti i humora, da je time, kao i svojim neknjiževnim preokupacijama – uopšte, ponašanjem – označio prekretnicu u razvoju evropske avangarde. Ibi je ostao za sva vremena, ili makar dok pohlepa i dominacija ne iščeznu iz ljudskog sećanja, ali to važi i za ostala njegova dela, koja, skoro bez izuzetka, ne prestaju da pronalaze nove čitaoce i sledbenike. Kao najupečatljivija, izdvajaju se „moderni roman“ *Mužjačina* i avanture još jednog njegovog alter ega, dr Faustrola, osnivača patafizike (videti bibliografiju).

Ostao je upamćen po bezbrojnim skandalima, dosetkama i urnebesnoj igri koju je napravio od skoro svih detalja svog svakodnevnog života. To je bilo nešto više od obaveznog ekscentričnog dodatka, svojstvenog evropskoj boemiji. Granica između života i umetnosti bila je izbrisana na najdirektniji način, tako što je sve postalo život, svesna, kreativno-destruktivna avantura, što je imalo ogroman uticaj na neke savremenike, koji će kasnije postati slavni (Apoliner, Pikaso) ili krenuti sličnim stopama (Artur Kravan) i što se kao uticaj, preko dade i nadrealizma (uključujući tu i pozorište Antonena Artoa), prenelo sve do situacionista i naših dana.

Pored bicikala – i, naravno, revolvera (uvek dva za pojasom, kada je trebalo izaći u provod) – njegove najveće strasti bile su alkohol i apsint. U čast ovog drugog, vozio je bicikl lica ofarbanog u zeleno. Kada se ni to nije pokazalo dovoljnim, počeo je da udiše eter. Posledica je bila tuberkulozni meningitis. Agonija je trajala više od godinu dana; na kraju, posle nekoliko dana provedenih u komi, u jednom trenutku, neposredno pred smrt, probudio se da bi zatražio – čačalicu. Kažu da su mu na vreme doneli jednu i da ga je to veoma obradovalo. Preminuo je 1. novembra 1907, u trideset četvrtoj godini. (AG)

Bibliografija

Najvažnija dela (pored navedenog ciklusa o Ibiju): *César-Antechrist* (1895), *Gestes et opinions du docteur Faustroll, pataphysicien, roman néo-scientifique* (1898; 1911), *Les Jours et les nuits, roman d'un déserteur* (1897), *L'Amour en visites* (1898), *L'Amour absolu* (1899), *Le Surmâle, roman moderne* (1902); *Œuvres Complètes*, I–III, Paris, Gallimard, coll. Bibliothèque de la Pléiade, 1972–1987–1988.

Prevedena dela: *Kralj Ibi ili Poljaci* (Rad, Reč i misao, br. 523, Beograd 2001; neprevaziđeni prevod Ivanke Pavlović, iz 1964, iz predstave Ateljea 212); *Ibi ponovo jaše: drame i proza o Ibiju* (svi komadi o Ibiju i *Almanah čiča Ibija*; Paideia, Beograd 1998, preveo Vlada Stojiljković); *Mužjačina* (u izvanrednom prevodu Duška Vitasa; Prosveta, Erotikon, Beograd 1982); *Apsolutna ljubav* (Rad, Reč i misao, br. 560, Beograd 2005); *Otac Ibi biciklista: biciklistički spisi* (besramna i besmislena papazjanija od odlomaka iz raznih Žarijevih dela; odgovorno lice: Jovica Acin; JP Službeni glasnik, Beograd 2009); *Tri evropske drame* (Oskar Panica, Rože Vitrak i Alfred Žari, sa komadom *Okovani Ibi*, „Filip Višnjić“, Beograd 2010, preveo Miroslav Karaulac).

Sekundarna literatura: Alastair Brotchie, *Alfred Jarry: A Pataphysical Life* (2011); Roger Shattuck, *The Banquet Years: the Arts in France, 1885–1918: Alfred Jarry, Henri Rousseau, Erik Satie, Guillaume Apollinaire* (1958); Jill Fell, *Alfred Jarry: An Imagination in Revolt* (2005); Jill Fell, *Alfred Jarry* (Critical Lives, 2010); André Breton, *Les Pas perdus*, eng. *The Lost Steps* (1924); André Breton, *Anthologie de l'humour noir*, eng. *Anthology of Black Humor* (1940; 1966).

Društvo prijatelja Alfreda Žarija (*La Société des Amis d'Alfred Jarry*): www.alfredjarry.fr

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

5. 01. 2013.

Alfred Jarry
Kralj Ibi ili Poljaci
Drama u pet činova
1896.

Prevela: Ivanka Pavlović, 1964. Prevod Ivanke Pavlović je poslužio i za čuvenu predstavu beogradskog Ateljea 212 (ukupno 205 izvođenja, u periodu 1964–1978), u režiji Ljubomira Draškića i sa Zoranom Radmilovićem u ulozi oca Ibija. Prevod prologa i Žarijevih predgovora: Aleksa Golijanin (2012–2013), na osnovu originala i uz konsultacije s prevodom Vlade Stojiljkovića (*Ibi ponovo jaše*, Paideia, Beograd, 1998). **anarhija-blok45.net1zen.com**
Alfred Jarry, *Ubu Roi ou Les Polannais*, Édition du Mercure de France, Paris, 1896. Alfred Žari, *Kralj Ibi ili Poljaci*, IP „Rad“, edicija *Reč i misao*, br. 523, Beograd 2001 (1964).

<http://anarhisticka-biblioteka.net>